

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahvamajanduse instituut

Katrin Kuus

INTERNETI KASUTAMINE JA MITTEFORMAALSED VÕRGUSTIKUD

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Anneli Kaasa

Tartu 2014

Soovitan suunata kaitsmisele
(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud 2014. a.

Raul Eamets, õppetooli juhataja
(õppetooli juhataja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....
(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Sotsiaalkapital ja interneti kasutamine	7
1.1. Sotsiaalkapitali olemus ja selle komponendid	7
1.2. Interneti kasutamine ja selle mõõtmisviisid	12
1.3. Interneti kasutamise ja mitteformaalsete võrgustike seosed varasemate uurimuste põhjal	18
2. Seosed interneti kasutamise harjumuste ja mittformaalsete võrgustike vahel tudengite hulgas	25
2.1. Küsitluse metoodika ja tulemused	25
2.2. Interneti kasutamise harjumuste ja mitteformaalsete võrgustike vahelised seosed Eesti tudengite näitel	31
2.3. Järeldused	38
Kokkuvõte	44
Viidatud allikad	47
Lisad	53
Summary	57

SISSEJUHATUS

Mõistet „sotsiaalkapital“ hakati põhjalikumalt käsitlema 1990. aastatel. Võrreldes varasemaga on praeguseks ajaks teema muutunud spetsiifilisemaks ning erinevaid käsitlusi ja definitsioone võib leida üsna mitmeid. Üldiselt mõistetakse sotsiaalkapitalina erinevaid norme ja usaldust ning võrgustikke, mis soodustavad inimestevahelist koostööd. Sotsiaalkapitali ühe olulise aspektina võibki välja tuua suhtlusvõrgustikud, mis jagunevad omakorda formaalseteks ja mitteformaalseteks. Mitteformaalsed võrgustikud kõige üldisemas mõttes on suhted lähedaste inimeste (pereliikmete, sõprade jt) vahel ning käesolevas bakalaureusetöös vaadeldaksegi neid lähemalt.

Interneti kasutamist võib tänapäeval pidada üsna tavapäraseks ja igapäevaelu lahutamatuks osaks. Internetti kasutavad enam just noored inimesed ning interneti kasutamise põhjuseid võib olla üsna palju. Interneti kasutamise on töö autor jaganud kolme laiemasse rühma – suhtlemine, meelelahutus ning töö/kooliga seotud tegevused ja informatsiooni otsimine.

Mitteformaalsed võrgustikud on interneti kasutamisega seotud, kuna mitteformaalsete võrgustikena mõistetakse suhteid ja suhtlemist lähedaste inimeste vahel, mis võib toimuda nii näost näkku kui ka interneti, telefoni vms vahendusel. Antud bakalaureusetöös mõistetakse mitteformaalsete võrgustikena eelkõige inimestevahelist näost näkku suhtlust.

Käesolev bakalaureusetöö on 2013. aastal koostatud uurimistöö edasiarendus. Autor valis sotsiaalkapitali komponentidest just mitteformaalsed võrgustikud, kuna interneti kasutamise mõju suhetele lähedastega, täpsemalt näost näkku suhtlemisele, on varasemalt põhjalikult uuritud, kuid saadud tulemused on olnud vastakad.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on seosed Eesti tudengite erinevate internetikasutuse harjumuste ja pereliikmete ning sõpradega näost näkku suhtlemise vahel. Eesmärgi täitmiseks püstitab autor järgnevad uurimisülesanded:

- anda ülevaade sotsiaalkapitali olemusest ja selle erinevatest definitsioonidest ning sotsiaalkapitali aspektidest ja nende komponentidest;
- kirjeldada lähemalt sotsiaalkapitali ühte komponenti – mitteformaalseid võrgustikke;
- tuua välja mitteformaalsete võrgustike erinevad mõõtmisviisid;
- defineerida interneti kasutamine antud bakalaureusetöö jaoks ja tuua välja inimeste peamised interneti kasutamise harjumused;
- kirjeldada interneti kasutamise mõõtmisviise;
- uurida, kuidas on interneti kasutamise ja mitteformaalsete võrgustike vahelisi seoseid varasemalt käsitletud ja anda ülevaade eelnevalt teostatud uurimustest;
- koostada ja läbi viia küsitlus Tartu Ülikooli, Tallinna Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli tudengite hulgas;
- viia läbi korrelatsioonanalüüs hindamaks tudengite erinevate interneti kasutamise harjumuste ja mitteformaalsete võrgustike vahelisi seoseid;
- luua süstematiseeritud ülevaade mitteformaalsete võrgustike ja interneti kasutamisega seotud näitajate vahelistest seostest.

Bakalaureusetöö teoreetilises osas käsitletakse sotsiaalkapitali vallas tuntumate autorite seisukohti, näiteks R. D. Putnam, N. H. Nie, R. Kraut jpt. Samuti kirjeldatakse erinevate empiiriliste teadusatriklite põhjal interneti kasutamise ja mitteformaalsete võrgustike seoseid. Töö empiirilises osas kasutatakse andmeid, mis on saadud viies läbi küsitluse Eesti kõrgkoolide bakalaureuse- ja magistriõppe tudengite hulgas.

Bakalaureusetöö teoreetilises osas kirjeldatakse sotsiaalkapitali olemust ja selle komponente. Täpsemalt keskendutakse mitteformaalsete võrgustike kirjeldamisele ning lühidalt selgitatakse ka mitteformaalsete võrgustike mõõtmisviise. Samuti kirjeldatakse peamisi põhjuseid, miks inimesed interneti kasutavad ja kuidas selle kasutamist mõõdetakse. Teoreetilise osa viimane alapeatükk keskendub interneti kasutamise ja mitteformaalsete võrgustike seostele varasemate empiiriliste uurimuste põhjal. Antud töö empiirilises osas kirjeldatakse Eesti tudengite hulgas korraldatud küsitluse tulemusi ning seo-

seid erinevate interneti kasutamise viiside ja mitteformaalsete võrgustike vahelisi seoseid läbiviidud korrelatsioonanalüüsi abil. Viimaks tuuakse välja järeldused ja võimalikud tulemuste põhjendused.

Töö autor soovib tänada Tartu Ülikooli, Tallinna Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli tudengeid, kes küsitlusele vastasid ning ka bakalaureusetöö juhendajat Anneli Kaasat, kelle juhendamisel töö valmis.

1. SOTSIAALKAPITAL JA INTERNETI KASUTAMINE

1.1. Sotsiaalkapitali olemus ja selle komponendid

Ühiskonna, majanduse ja inimsuhete sotsiaalseid aspekte ja nendevahelisi seoseid on erinevate nimetuste all uuritud tegelikult juba ammu (Parts 2009: 4). Mõiste „sotsiaalkapital“ juured ulatuvad arvatavasti juba 18.–19. sajandi sotsiaalteoreetilistesse töödesse ning algsete käsitluste olulisemateks autoriteks peetakse Emilie Durkheimi, Alexis de Tocqueville'i ja Karl Marxi (Carroll, Stanfield 2003: 398). Näiteks uuris E. Durkheim kiirete sotsiaalsete muutuste negatiivseid tagajärgi, nagu enesetappude ja lahutuste arvu kasv, väites, et kõige paremini sotsiaalse tõrjutuse ja sellest tuleneva enesehävitusliku käitumise vastu aitab toetavate suhtevõrgustike olemasolu (Parts 2009: 273). See, et erinevatesse gruppidesse kuulumine ja nendes osalemine toob nii üksikisikutele kui ka kogukonnale positiivseid tagajärgi, on sotsioloogidele juba ammu üldiseks arusaamaks kujunenud (Portes 1998: 2).

Konkreetne termin „sotsiaalkapital“ ilmus teaduskirjandusse teadaolevalt 20. sajandi esimesel poolel (esmakordselt 1916. aastal) Lyda J. Hanifani töödes, mis käsitlesid maakoolide rolli kogukonna keskusena ning tõstsid esile koostöö olulisuse (Hanifan 1916: 130). Mõned kümnendid hiljem hakkas mõiste sotsioloogias laiemalt levima ning tuntumatest autoritest on seda kasutanud Jane Jacobs, James Coleman ja Pierre Bordieu.

Põhjalikumad ja terviklikud sotsiaalkapitali käsitlused ühiskonna tasandil tekkisid 1990. aastatel (Parts 2006a: 16). Pierre Bourdieu oli üks esimesi autoreid, kes tõi välja sotsiaalkapitali süsteemse ja kaasaegse analüüsi (Portes 1998: 3). Valdonna klassikaks kujunes aga politoloog Robert Putnami võrdlev uurimus Põhja- ja Lõuna-Itaalia arengu erinevustest, mille põhjusena nimetati nende piirkondade sotsiaalkapitali taseme ja struktuuri erinevusi (Putnam *et al.* 1993: 182).

Tänapäeval mõistetakse sotsiaalkapitalina sotsiaalsetes võrgustikes tekkivat ja levivat vastastikust usaldust ning ühiseid norme ja väärtushinnanguid, mis soodustavad koostööd ja võimaldavad saavutada kõrgemat heaolutaset nii indiviidi, grupi, kui ka ühiskonna tasandil (Parts 2006a: 14). Kõige üldisemal kujul sotsiaalkapitaliga seostuvad nähtused ja protsessid on näiteks kodanikuühiskond ja demokraatia levik, sotsiaalkapital kui turvatunde suurendaja ühiskonnas, muutused ühiskonnas ja nende mõju sotsiaalkapitalile (Parts 2006a: 16).

Sotsiaalkapitali interdistsiplinaarsusest tulenevalt on sellele mõistele pakutud mitmeid alternatiivseid käsitlusi, mis erinevad üksteisest nii sotsiaalkapitali täpse definitsiooni kui ka selle komponentide määratlemise poolest (Parts 2006b: 46).

Bourdieu (1986: 251) on sotsiaalkapitali defineerinud kui kogumit olemasolevatest või potentsiaalsetest ressurssidest, mis on seotud vastupidava ja kestva võrgustiku olemasoluga ning mis koosneb institutsionaliseeritud inimsuhetest. Fukuyama (1995: 90) aga on öelnud, et sotsiaalkapital on inimeste võime gruppides ja organisatsioonides koostööd teha mingi ühise eesmärgi nimel. Mõnedest autoritest võiks veel välja tuua näiteks Shah, McLeod ja Yooni (2001: 467), kes defineerisid sotsiaalkapitali järgnevalt: „See on info, normid ja sotsiaalsed suhted, mis peituvad kogukondades ja võimaldavad inimestel koordineerida ühistegevust, et saavutada ühiseid eesmärke“.

Erinevate autorite sotsiaalkapitali definitsioonide puhul võib neis leida mitmeid ühisjooni. Mitmed autorid keskenduvad erinevatele võrgustikele ja gruppidele ning normidele, mis hõlbustavad koostööd ühiste eesmärkide saavutamise nimel. Seega võibki sotsiaalkapitali oluliseks osaks pidada erinevaid suhevõrgustikke ning norme ja reegleid, mis inimeste käitumist juhivad ja mõjutavad. Sotsiaalkapitali definitsioonides on tähtsal kohal ka usaldus – näiteks üldine usaldus teiste inimeste või usaldus institutsioonide vastu.

Nüüdisaegses teaduskirjanduses käsitletakse sotsiaalkapitali kahest sarnasest, kuid siiski selgelt eristuvast vaatenurgast. Esimene käsitlus, mida seostatakse peamiselt sotsioloogidega Ronald Burt, Nan Lin ja Alejandro Portes, viitab sotsiaalkapitaliga seotud ressurssidele – näiteks informatsioon, ideed ja teistelt saadav toetus. Need ressursid (kapital) on sotsiaalsed, kuna neile ligipääs ja kasutamine on võimalik vaid sotsiaalsete

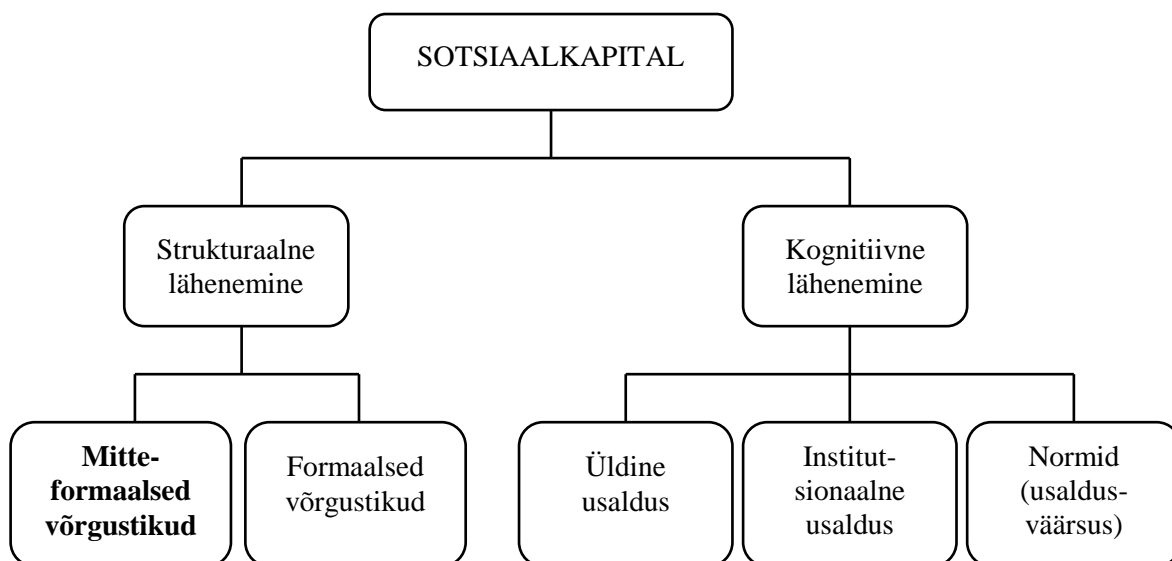
suhete kaudu. (Grootaert *et al.* 2003: 3) Võib öelda, et neil inimestel, kes omandavad suhtlusvõrgustikes võtmepositsioonid ja kelle sidemed laienevad olulistesse rühmadesse, on kõrgem sotsiaalkapitali tase, kuna nende positsioon võrgustikes annab neile eelise enamate ressursside omandamiseks (Burt 2000: 409).

Teine ning enamkasutatav lähenemine põhineb politoloog Robert D. Putnami sotsiaalkapitali käsitlusel. Putnami kohaselt on sotsiaalkapital seotud inimeste kuulumisega mitteformaalsetesse võrgustikesse ja formaalsetesse ühendustesse ning organisatsioonidesse. Selle lähenemise puhul kasutatakse sotsiaalkapitali kui kontseptuaalset mõistet iseloomustamaks erinevaid viise, kuidas kogukonna liikmed omavahel suhtlevad. (Grootaert *et al.* 2003: 3)

Sotsiaalkapitali käsitletakse tihti lähtudes selle erinevatest dimensioonidest (Wickramasinghe, Weliwitigoda 2011: 397). Mõiste on mitmetahuline ning seda võib käsitleda nii indiviidi- kui ka riigitasandil (Kaasa, Parts 2008: 146). Käesolevas töös on vaatluse all sotsiaalkapitali indiviiditasand. Indiviiditasandil peetakse sotsiaalkapitali indiviidide omandiks, mis koosneb sotsiaalsetest suhetest, üldisest usaldusest ja usaldusväärsusest (normidest) (Bourdieu 1986: 249). Neid ressursse peetakse kasulikeks individuaalsete eesmärkide saavutamisel (parem maine, suurem mõjuvõim, kõrgem sissetulek ja heaolu) (Kaasa, Parts 2008: 146). Riigitasandil viitab sotsiaalkapital sotsiaalsete organisatsioonide tunnustele, nagu võrgustikud, normid ja sotsiaalne usaldus, mis hõlbustavad koostööd vastastikuse kasu saamise eesmärgil (Putnam 1991: 67). Võrgustikud kujutavad endast olulist infokanalit ning usaldus ja normid aitavad pärssida oportunistlikku käitumist riski ja ebakindluse korral (Kaasa, Parts 2008: 146).

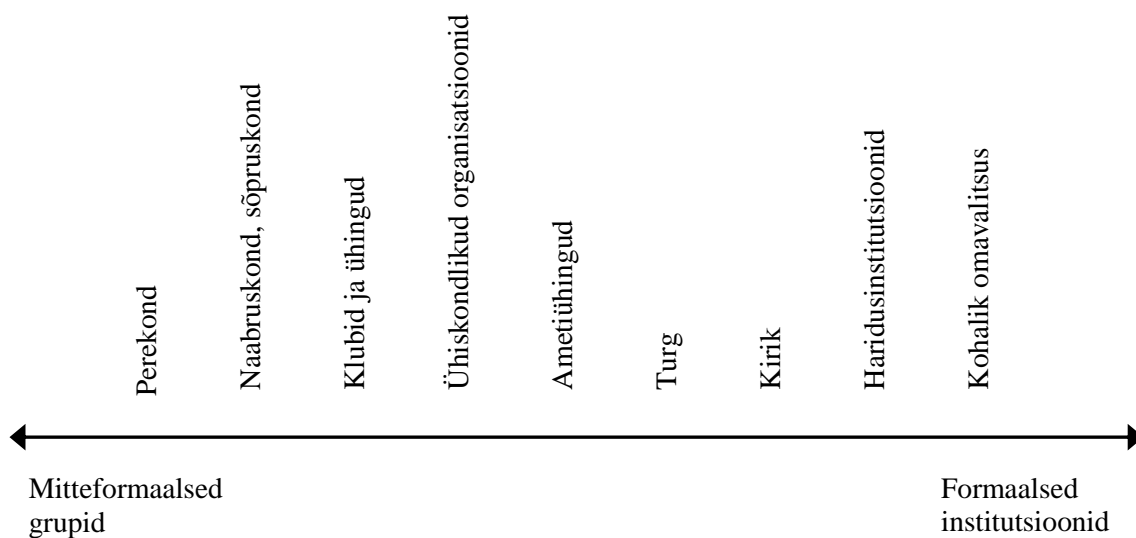
Joonis 1 kujutab sotsiaalkapitali indiviiditasandi dimensioone, mille elemendid on liigitatud kognitiivse ja struktuuralse aspekti alla. Sotsiaalkapitali kognitiivne aspekt soodustab inimesi käituma sotsiaalselt kasulikul viisil ning struktuurane aspekt lihtsustab sotsiaalset suhtlust (Hjølund, Svendsen 2000: 4). Kognitiivne sotsiaalkapital hõlmab usaldust ja norme ning struktuurane sotsiaalkapital kätkeb mitmesuguseid võrgustikke, mis võimaldavad erinevate ressursside, sealhulgas info, liikumist (Parts 2009: 34).

Sotsiaalkapitali struktuurane aspekt jaguneb omakorda mitteformaalseteks ja formaalseteks võrgustikeks ning mitteformaalseid võrgustikke uuritaksegi edaspidi lähemalt.

Joonis 1. Sotsiaalkapitali dimensioonid (Kaasa, Parts 2008: 146).

Sotsiaalkapitali indiviiditasandi üheks oluliseks komponendiks on inimeste võime koon-
duda ühiste eesmärkide saavutamise nimel gruppidesse ja võrgustikesse. Kogu inimes-
tevaheline suhtlus põhinebki sotsiaalsel võrgustikel, mis võivad olla formaalsed või
mitteformaalsed. (Parts 2006b: 52) Alljärgneval joonisel 2 on kujutatud sotsiaalsed gru-
pid järjestatuna suhete formaalsuse alusel. Üldiselt, mida formaalsema institutsiooniga
on tegemist, seda enam domineerivad grupiliikmete vahel hierarhilised suhted (Parts
2006b: 53).

Joonis 2. Sotsiaalsete võrgustike kategooriad (Harper 2001: 18).

Nagu eelnevalt mainitud, siis keskendutakse edaspidi mitteformaalsetele võrgustikele. Mitteformaalsed võrgustikud on vahetutel kontaktidel põhinevad, korduvad ja kindla mustri suhted piiratud arvu indiviidide vahel, keda seob sugulus, sõprus või lähedus. (Rose 1999: 1) Mitteformaalsete võrgustike alla kuuluvad suhted pereliikmete ja sugulastega, sõpradega, töökaaslastega ning naabritega. Neid suhteid kirjeldab familiaarsus, isiklikkus ja vastastikkus ning usaldus. (Stone, Hughes 2002) Käesolevas töös mõistetakse mitteformaalsete võrgustikena suhteid pereliikmete ja sõpradega, täpsemalt keskendutakse näost näkku suhtlemisele.

Mitteformaalseid võrgustikke võib iseloomustada struktuuralse, vastastikuse mõju ning funktsionaalse dimensiooni abil. Struktuurane dimensioon kirjeldab võrgustike suurust ja tihedust ning näitab seda, kui palju inimesi on konkreetssesse võrgustikku kaasatud ja mil määral inimesed võrgustikusiseselt üksteist tunnevad. Vastastikuse mõju dimensioon näitab, kui tugevad on inimeste suhted mitteformaalses võrgustikus. Funktsionaalne dimensioon aga kirjeldab vastastikuse toetuse tüüpi. Toetus võib olla näiteks instrumentaalne (aeg, raha, tööjõud jms), emotsionaalne (murede jagamine jms), informatiivne (nõustamine, ettepanekud jms) või hindav (lugupidamine, tagasiside andmine jms). (Israel 1985: 67)

Üks lihtsamaid võimalusi mitteformaalsete võrgustike kohta andmete saamiseks on kasutada juba varem kogutud andmeid. Suur osa avaldatud empiirilistest uuringutest põhineb Maailma Väärtushinnangute uuringul (*World Values Survey*), mis on suuremahuline rahvusvaheline küsitlus ja sellega on kogutud andmeid juba 1981. aastast. (Kaasa 2006: 85) Laialdaselt kasutatakse andmeid ka Euroopa Sotsiaaluuringust (*European Social Survey*), mis on akadeemilise suunitlusega rahvusvaheline küsitlus, mida viiakse läbi alates 2001. aastast iga kahe aasta järel. Uuringuga mõõdetakse inimeste hoiakuid, uskumusi ja käitumismustreid enam kui 30 riigis. (About the ... 2014) Toodud uuringutest on võimalik andmeid saada näiteks lähedaste sõprade arvu, lähedastega suhtlemise ja kokkusaamise sageduse ning neilt saadava toetuse kohta (World Values ... 2014; European Social ... 2014). Olemasolevate andmete kasutamise puudustena võib välja tuua andmete vananemise ning nende mittevastavuse uurija huvidele.

Teine võimalus mitteformaalsete võrgustike kohta andmete saamiseks on küsitluste või intervjuude läbiviimine. Nende meetoditega on võimalik saada rohkem uurija huvidele

vastavaid andmeid, kui näiteks varasemate andmete kasutamisega. Küsitlused ja intervjuud on võrreldes olemasolevate andmete kasutamisega küll ressursikulukamad, kuid samas pakuvad ka rohkem võimalusi (Kaasa 2006: 84). Küsimustike ja intervjuudega seotud suurimateks takistusteks võibki pidada nende ajakulukust ja töömahukust.

Kokkuvõttes võib öelda, et sotsiaalkapitali iseenesest on väga keeruline defineerida ning selle kohta ei saa välja tuua ühtset definitsiooni. Üldiselt mõistavad aga erinevad autorid sotsiaalkapitalina mitmesuguseid norme ja usaldust ning võrgustikke, milles inimesed osalevad. Sotsiaalkapitali üheks oluliseks komponendiks on mitteformaalsed võrgustikud ehk suhted lähedaste inimeste vahel. Mitteformaalseid võrgustikke on võimalik mõõta näiteks küsitlustega või olemasolevaid andmeid kasutades.

Järgnevas alapeatükis vaatleb autor lähemalt inimeste interneti kasutamise harjumusi ehk populaarseid ja levinumaid tegevusi internetis. Samuti kirjeldatakse, kuidas on võimalik interneti kasutamist mõõta.

1.2. Interneti kasutamine ja selle mõõtmisviisid

Interneti kasutamine aitab mitmeid toimetusi kergema vaevaga teostada ning see on muutunud inimeste igapäevaelu lahutamatuks osaks. Tänu kiirele tehnoloogia arengule ja globalisatsiooni mõjule on internetikasutus saanud ka üsna tavapäraseks nähtuseks. Inimesed kasutavad internetti erinevatel eesmärkidel ning järgnevalt kirjeldabki autor enamlevinud põhjusi, miks internetti kasutatakse ning lühidalt käsitletakse ka interneti kasutuse mõõtmise võimalusi.

Interneti kasutamine on viimasel aastakümnel väga kiiresti ja laialdaselt levima hakanud. Näiteks Euroopa Liidu 16–74-aastaste elanike hulgas kasutas 2012. aastal internetti kas igapäevaselt või peaaegu iga päev ligi kaks korda enam inimesi kui 2003. aastal (Individuals frequently ... 2014). Interneti kasutamine on populaarne ja võib öelda, et paljudele inimestele hädavajalik ka Eestis. 1999.–2000. aastal läbi viidud uuring näitas, et arvutiga seotud tegevustele pühendasid inimesed Eestis aega vaid keskmiselt kaks minutit päevas, kuid 2009.–2010. aastaks oli see näitaja tõusnud juba keskmiselt 36 minutile päevas. (Keskmine ajakasutus ... 2014) Nüüdseks on arvutiga seotud tegevustele pühendatud aeg päevas ilmselt veelgi tõusnud. Samuti viitab laialdasele interneti

kasutamisele Eestis see, et 2012. aasta esimeses kvartalis korraldatud uuringu tulemustest selgus, et 75% majapidamistest on kodus olemas internetiühendus (Arvuti ja ... 2014).

Euroopa Statistikaameti andmetel kasutas 2013. aastal enam kui 60% Euroopa Liidu 28 liikmesriigi elanikest internetti igapäevaselt. Kusjuures, Eesti elanikest omas 80% kodust internetiühendust ning 63% elanikkonnast kasutas internetti kas iga päev või peaaegu iga päev. Eestis oli 2013. aastal vaid 16% selliseid inimesi, kes ei olnud kunagi internetti kasutanud. (Internet access ... 2014) Eelnevalt oli välja toodud, et 2012. aastal oli Eestis 75% majapidamistest olemas kodune internetiühendus ning 2013. aasta andmete põhjal on näitaja vaid aastaga 5% võrra tõusnud.

Austraalias läbiviidud uuringu käigus selgus, et Austraalias elavate inimeste põhiline tegevus internetis on e-posti kasutamine (Chang ... 2014). Internetti kasutades on võimalik väga kiiresti ja mugavalt suhelda kasvõi teisel pool maailma elava inimesega. Igapäevaelu muudavad tunduvalt hõlpsamaks ka erinevad e-posti teenusest edasi arendatud kiirsõnumite teenused, mille kaudu on võimalik vahetu vestlus. Seesuguseid teenuseid pakutakse enamasti tasuta, seega on see laialdaselt ja lihtsalt kasutatav. E-posti kasutamisele järgnes lihtsalt internetis „surfamine“ ja informatsiooni otsimine (Chang ... 2014). Just seda võibki interneti kasutamise juures väga positiivseks pidada, et selles peitub väga erinevate valdkondade ja teemade kohta hulgaliselt infot. See teave on kättesaadav ja ligipääsetav kõigile, kel on olemas internetiühendus. Populaarseteks tegevusteks internetis osutusid ka uudiste lugemine, internetist kaupade ostmine ja meelelahutuse otsimine (Chang ... 2014).

2000.–2002. aastal viidi Ameerikas läbi suur hulk telefoniküsitlusi, et saada täpsemat teavet ameeriklaste interneti kasutamise kohta. Uuringust selgus, et kolme analüüsitava aasta vältel on ameeriklaste tegevus internetis järjepidevalt kasvanud. Kõige populaarsemaks tegevuseks internetis osutus e-posti kasutamine. Seda kasutab Ameerikas umbes üheksa kümnest internetikasutajast ning ligikaudu pooled internetikasutajatest teevad seda igapäevaselt. (Madden 2003: 8) Ameerika internetikasutajate hulgas on populaarne ka meelelahutus, just internetis mängimine – võrreldes 2000. aastaga kasvas internetis mängimise hulk 2002. aastaks 45% võrra (Madden 2003: 5). Uuringust tuli välja, et erinevad inimesed kasutavad internetti mitmetel põhjustel. Suur osa naissoost internetika-

sutajaid otsib internetist infot tervise- ja meditsiini- ning usuteemadel, kuid mehed hoopis rahanduse, spordi ja poliitika valdkonnas. Üldiselt leiti ka, et infot otsivad internetist inimesed, kellel on kõrgem haridustase ja sissetulek. (Madden 2003: 4)

Interneti kasutamine on eriti populaarne noorte hulgas. Üsna palju kasutavad internetti just õpilased või üliõpilased, kes teevad seda koolitööga seoses, et näiteks internetist infot otsida. Õpilaste internetikasutuse kohta viidi 2003. aastal Ameerikas läbi uuring, et selgitada, mis põhjustel noored internetti kasutavad ja kui palju nad seda teevad. Uuringusse kaasati lapsed alates 3. eluaastast kuni 18-aastasteni ning selles osales kokku ligikaudu 25 000 last ja noort (DeBell, Chapman 2006: 3). Uuringust selgus, et enamik õpilasi kasutab arvuteid ning suur osa neist kasutab ka internetti – vastavalt 91% ja 59% vastajatest. (DeBell, Chapman 2006: 5) Uuringust selgus, et erinevas vanuses laste tegevused internetis on erinevad, mis on ka loogiline tulemus. Eelkooliealised lapsed kasutasid internetti peamiselt mängimiseks, kuni 12-aastased lapsed kasutasid internetti umbes võrdselt mängimiseks ja koolitöö tegemiseks. Mida vanemaks õpilased saavad, seda vähem kasutatakse internetti mängimiseks ning enam koolitöö tegemiseks, e-posti kasutamiseks ja vahetuks suhtlemiseks. (DeBell, Chapman 2006: 31) Gümnaasiumi õpilaste hulgas leiti erinevusi poiste ja tüdrukute interneti kasutamises – tüdrukud kasutavad internetti rohkem e-kirjade saatmiseks ja lugemiseks ning koolitöö tegemiseks. Poised seevastu mängivad internetis enam mängu, ostavad kaupu ja otsivad infot uudiste, ilma ja spordi kohta. (DeBell, Chapman 2006: 36)

Noorte interneti kasutamist kirjeldab ka 2004. aastal avaldatud artikkel, mille on kirjutanud Elisheva F. Gross. Uuringusse oli kaasatud 229 õpilast 7. ja 10. klassist. Õpilased täitsid igapäevaselt küsimustikke, kus kirjeldasid oma tegevusi internetis konkreetsel päeval (Gross 2004: 637). Selgus, et 91% küsitletutest kasutasid internetti regulaarselt (Gross 2004: 640). Peamised tegevused internetis olid poiste ja tüdrukute lõikes sarnased. Kõige enam aega läks õpilastel internetis vahetute sõnumite saatmisele (keskmiselt 40 minutit päevas). Lisaks sellele olid populaarseteks tegevusteks ka muusika allalaadimine ning e-posti kasutamine, viimasele tegevusele läks noortel päevas keskmiselt 22,2 minutit. Samuti selgus tulemustest, et nooremad õpilased kasutasid internetti enam mängimiseks kui kõrgemate klasside õpilased. (Gross 2004: 641)

Järgnev tabel 1 kirjeldab Ameerikas läbi viidud küsitluste tulemusena selgunud populaarsemaid interneti kasutamise põhjuseid vanusegruppide lõikes aastatel 2006–2008.

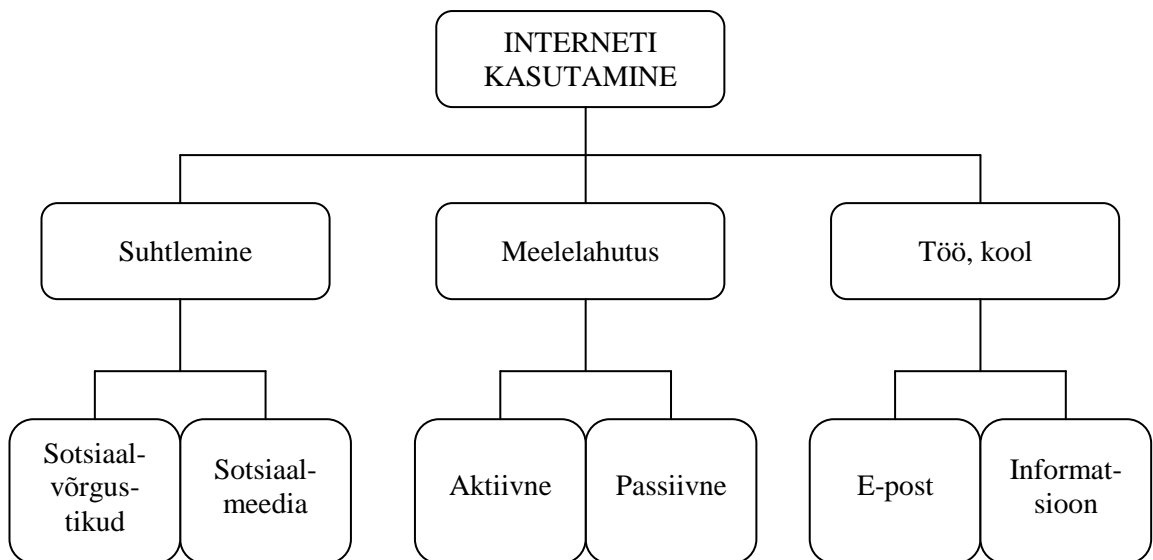
Tabel 1. Populaarseimad tegevused internetis 12–72-aastaste inimeste hulgas 2006.–2008. aastal

Vanusegrupp	12–17	18–32	33–44	45–54	55–63	64–72
Internetikasutajad kokku	93%	87%	82%	79%	70%	56%
E-posti kasutamine	73%	94%	93%	90%	90%	91%
Otsingumootori kasutamine	-	90%	93%	90%	89%	85%
Uudiste lugemine	63%	74%	76%	70%	69%	56%
Mängimine	78%	50%	38%	26%	28%	25%
Toodete/teenuste ostmine	38%	71%	80%	68%	72%	56%
Internetipanga kasutamine	-	57%	65%	53%	49%	45%
Sotsiaälvõrgustike kasutamine	65%	67%	36%	20%	9%	5%
Videote vaatamine	57%	72%	57%	49%	30%	24%
Vahetute sõnumite saatmine	68%	59%	38%	28%	23%	25%
Muusika allalaadimine	59%	58%	46%	22%	21%	16%

Allikas: (Pew Internet & American Life Projekt: Generations Online in 2009, 2006–2008: 5)

Nagu tabelist 1 näha, siis levinuim tegevus internetis on e-posti kasutamine. Seda teeb umbes võrdne osakaal 18–72-aastasi inimesi Ameerikas. Võrdlemisi suur osa internetikasutajatest kasutab ka otsingumootoreid, internetist otsivad infot kõige enam 33–44-aastased uuringus osalenud ameeriklased. Veel võib uuringust välja tuua selle, et kõige suuremad erinevused vanusegruppide vahel esinevad sotsiaälvõrgustike kasutamises. Kõige enam kasutavad uuringu tulemuste kohaselt erinevaid sotsiaälvõrgustikke 18–32-aastased inimesed ning kõige vähem, vaid 5% kasutajatest, 64–72-aastased ameeriklased. Ameerika internetikasutajate hulgas on levinud ka arvutimängude mängimine, seda just nooremate inimeste hulgas ning ka toodete ja teenuste ostmine. Samuti kasutavad uuringus osalejad üsna suurel määral internetipanka, vaatavad internetist videosid, vahetavad sõprade-tuttavatega sõnumeid ja laevad alla muusikat.

Joonisel 3 on ülevaatlilikult välja toodud interneti kasutamise klassifikatsiooni, mis kirjeldab interneti kasutamise jaotumist erinevate kasutusharjumuste ja eesmärkide põhjal. Klassifikatsioon on autori koostatud, eeskujuks on võetud mitmed eelnevalt kirjeldatud uurimused, meelelahutus internetis on jaotatud Tjew ja Malle (2004: 24–25) põhjal.

Joonis 3. Interneti kasutamise klassifikatsioon (autori koostatud).

Interneti kasutamise all käesolevas bakalaureusetöös mõeldakse mitmeid erinevaid tegevusi, kuna inimestel on erinevad internetikasutuse eesmärgid ja harjumused. Need interneti kasutamise eesmärgid võib jagada kolmeks – suhtlemine, meelelahutus ning töö ja kooliga seotud tegevused ja info otsimine, ka niinimetatud igapäevategevused. Suhtlemise internetis võib jagada kaheks – sotsiaalvõrgustike kasutamine, mille näideteks võib tuua Facebook’i ja Twitter’i, ning sotsiaalmeedia, mille alla kuulub näiteks blogimine. Sotsiaalmeedia kanalite kaudu on väga kiire ja mugav teiste inimestega vahetult suhelda. Teiseks oluliseks interneti kasutamise põhjuseks on meelelahutuse otsimine. Meelelahutuse internetis võib jagada aktiivseks ja passiivseks (Tjew, Malle 2004: 24). Aktiivne meelelahutus kujutab endast seda, et kasutaja ja programmi või lehekülgede vahel on tugev vastastikune mõju. Aktiivseks meelelahutuseks on näiteks erinevate mängude mängimine ja see nõuab enam tähelepanu kui passiivne meelelahutus. Kui internetikasutaja ja programmi vahel on vastastikune mõju minimaalne, siis on tegemist passiivse meelelahutusega. Selle näideteks on internetis videote ja filmide vaatamine, muusika kuulamine või ka lihtsalt internetilehekülgede sirvimine ehk internetis „surfamine“. (Tjew, Malle 2004: 25) Palju aega läheb inimestel internetis ka töö ja kooliga

seotud tegevustele. Nende tegevuste alla kuuluvad e-posti kasutamine ja info otsimine. E-posti kasutatakse just peamiselt töö- või kooliülesannete täitmiseks ja info edastamiseks.

Järgnevalt kirjeldab autor lühidalt erinevaid interneti kasutamise mõõtmisviise. Kõige usaldusväärsemaks ja täpsemaks interneti kasutamise mõõtmiseks on võimalik kasutada tarkvara, mis registreerib külastatud internetileheküljed ning neil viibitud aja, samuti on võimalik detailselt välja selgitada, millistel reklaamidelt või muul sellisel inimesed klõpsanud on. (Managing Internet ... 2014) Sellise tarkvara soetamine või kasutamine võib aga küllaltki kulukaks osutuda. Teiseks ning enamlevinumaks võimaluseks, kuidas mõõta inimeste internetikasutust, on küsitluste või intervjuude läbiviimine. Mõned näited erinevatest andmekogumismeetoditest (Manual for ... 2009: 41):

- personaalsed näost-näku intervjuud;
- personaalsed intervjuud telefonitsi;
- küsitlused paberkandjal;
- internetipõhised küsimustikud.

Väljatoodud võimalikest andmekogumismeetoditest võib kõige usaldusväärsemaks pidada näost-näku intervjuusid, kuna vajadusel saab küsida täpsustavaid küsimusi. Siiski tuleks võimalusel eelistada sellekohast tarkvara, kuna näiteks internetis veedetud aja kohta ei oska inimesed üldjuhul väga täpseid vastuseid anda.

Veel üheks võimaluseks interneti kasutamist puudutavate andmete saamiseks on nii-öelda päeviku pidamine. Jaapanis viidi 2003. aastal läbi uuring, kus andmeid koguti just sel moel. Osalejatel paluti kahel järjestikusel päeval iga 15 minuti tagant päevikut täita. Vastajatel paluti kirja panna magamisele kuluv aeg, asukoht (kodu, kool, kontor jms), põhiline tegevus (söömine, vaba aeg, töö jne) ning tegevused, mis hõlmavad interneti kasutamist. Vastavalt põhitegevusele ja asukohale klassifitseeriti seejärel interneti kasutamise eesmärgid, samuti ka tegevustele kulutatud aeg. (Ishii 2004: 3–4)

Kokkuvõttes on erinevate allikate väitel inimeste peamised interneti kasutamise harjumused väga erinevad. Küll aga on enamasti peamine populaarseim tegevus internetis meilide lugemine ja saatmine ning üldiselt lähedastega suhtlemine. Üsna levinud on ka mängimine, videote vaatamine jms ehk meelelahutus internetis. Interneti kasutamise

võib kasutamise põhjustest lähtudes jagada kolmeks – suhtlemine, meelelahutus ning töö ja kooliga seotud tegevused.

Järgnevalt kirjeldatakse interneti kasutamise ja mitteformaalsete võrgustike vahelisi seosed eelnevate empiiriliste uurimuste põhjal. Autor keskendub sellele, kuidas erinevad interneti kasutamise harjumused on seotud pere ja sõpradega näost näkku suhtlemisega, lähtudes eelnevalt välja toodud interneti kasutamise klassifikatsioonist.

1.3. Interneti kasutamise ja mitteformaalsete võrgustike seosed varasemate uurimuste põhjal

Internetti hakati laialdasemalt kasutama alles veidi enam kui kümmekond aastat tagasi, kuid nüüdseks on see arenenud riikides muutunud juba tavapäraseks nähtuseks (Milner 2003: 2). Interneti kasutamise ja näost näkku suhtlemise vahelisi seoseid on teaduskirjanduses vägagi põhjalikult käsitletud. Oluline on märkida, et Tartu Ülikoolis on küll sotsiaalkapitali ja interneti kasutamisega seotud üliõpilastöid varasemalt tehtud, kuid need on olnud teoreetilised uurimused ning olemasolevatel andmetel põhinevad analüüsid, kuid selleteemalisi küsitlusi ei ole läbi viidud.

Mitteformaalsed võrgustikud ja interneti kasutamine on omavahel tihedalt seotud, kuna võrgustikke peetakse väga oluliseks sotsiaalkapitali aspektiks ning tänapäeval suheldakse lähedastega väga sagedasti just internetis. Mitteformaalsetele võrgustikele omab mõju kindlasti ka see, mil määral ja millistel eesmärkidel internetti kasutatakse.

Selles alapeatükis kirjeldabki autor erinevate interneti kasutamise viiside ja sõprade ning pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahelisi seosed varasemate empiiriliste uuringute põhjal.

Nagu juba eelnevalt mainitud, siis on interneti kasutamise ja mitteformaalsete võrgustike vahelisi seosed teaduskirjanduses põhjalikult käsitletud, kuid erinevate uurimuste tulemused on vastakad. Esmalt kirjeldatakse nende uuringute tulemusi, mis käsitlevad üldise internetikasutuse negatiivseid seoseid pereliikmete ja sõpradega näost näkku suhtlemisega.

Üks teaduskirjanduses enim kajastust leidnud sellekohane uurimus viidi läbi 1995.–1996. aastal Ameerika Ühendriikides. Valim koosnes 169 inimesest, kelle interneti kasutamist jälgiti kahe aasta jooksul, et välja selgitada, kuidas interneti kasutamine mõjutab inimeste sotsiaalset kaasatust ja vaimset heaolu (Kraut *et al.* 1998: 1023). Tulemused näitasid, et internetti enam kasutavad inimesed suhtlevad pereliikmetega vähem näost näkku, samuti vähenes nende lähedaste kontaktide arv ning nendega suhtlemise sagedus. Lisaks eelnevale tundsid palju internetti kasutavad vastanud ennast tihti üksikuna, kuna tajusid, et ei saa lähedastelt piisavalt toetust ning neil esines rohkem stressi. (*Ibid.*: 1025–1027)

Sarnaste tulemusteni on jõudnud ka N. H. Nie, kes viis 1999. aastal Ameerikas 4113 inimese hulgas läbi uuringu, et välja selgitada, kuidas mõjutab interneti kasutamine inimestevahelisi suhteid (sealhulgas näost näkku suhtlemist). Uuringust selgus, et enam internetti kasutavad inimesed veedavad vähem aega sõprade ja perekonnaga (Nie 2001: 421). Täpsemalt, interneti kasutamine asendab lähedastega näost näkku suhtlemist ning paljud vastanud väitsid ka, et interneti kasutamise tõttu on neil üldiselt vähem vaba aega (*Ibid.*: 423). Viimane tulemus on ka iseenesestmõistetav, kuna internetis viibides jääb paratamatult vähem aega teistele tegevustele.

Eelnevalt välja toodud uurimuste põhjal vähendab interneti kasutamine lähedastega näost näkku suhtlemist, jätab inimestele vähem vaba aega ning paneb neid end üksikuna tundma. Järgnevalt keskendutakse aga neile uuringutele, mis on eelnevate uurimustega vastupidiseid tulemusi leidnud, ehk positiivseid seosed üldise interneti kasutamise ja näost näkku suhtlemise vahel. Selliseid empiirilisi uuringuid on märgatavalt rohkem ning need on võrreldes eelnevate uuringutega ka hiljem läbi viidud, seega võib neid pidada mõnevõrra usaldusväärsemateks.

Üks neist on näiteks Kraut *et al.* (2002: 60–67) 1998.–1999. aastal korraldatud uurimus, mis on järeluuringu esimesena kirjeldatud uuringule. Muuhulgas sooviti välja selgitada interneti kasutamise mõju mitteformaalsetele võrgustikele ning näost näkku suhtlemisele. Tulemused näitasid, et nendel vastanutel, kes kasutasid internetti tihedamini, olid suuremad tutvusringkonnad ning varasem interneti kasutamise negatiivne mõju oli kadunud. Samuti suhtlesid need vastanud näost näkku enam oma sõprade ja pereliikmetega ning olid ka kogukondlikult aktiivsemad. Näost näkku suhtlemise osakaal suurenes

enam neil vastanutel, kellel olid sõprade ja pereliikmetega lähedased suhted ja kes said lähedastelt palju toetust. Autorid arvavad, et need, kes on sotsiaalsete suhete säilitamises edukad, oskavad ka mõõdukalt internetti kasutada nii, et see neile kasu tooks.

Sarnaste tulemusteni on jõutud ka rahvusvahelises uuringus, milles osalesid vastanud 13 riigist üle maailma. Leiti, et interneti kasutamine suurendab näost näkku suhtlemist sõprade ja pereliikmetega. Neil inimestel, kes kasutavad internetti suurel määral, on ka enam lähedasi sõpru ja tuttavaid ning nad suhtlevad lähedastega näost näkku sagedamini, kui need inimesed, kes kasutavad internetti vähem. (Amichai-Hamburger, Hayat 2011: 587–588).

Eelnevaid tulemusi toetab ka 2000. aastal korraldatud uurimus, milles osales üle 12 000 ameeriklase (Howard *et al.* 2001: 386). Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, kas interneti kasutamine põhjustab sotsiaalset isolatsiooni või aitab kaasa mitteformaalsete võrgustike säilitamisele. Vastuste analüüsist selgus, et interneti kasutamine aitab lähedastega kontakti hoida ning suurendab ka näost näkku suhtlust sõprade ja pereliikmetega. Samuti aitab interneti kasutamine kaasa mitteformaalsete võrgustike säilitamisele ning paljude vastanute puhul ka nende suurendamisele. (*Ibid.*: 399)

Seega võib väita, et üldine interneti kasutamine pigem aitab kaasa pereliikmete ja sõpradega suhete säilitamisele ning parandamisele, interneti kasutamise negatiivsed mõjud võivad aga ilmneda liigsel interneti kasutamisel. Järgnevalt vaadeldakse neid uurimusi, mis kirjeldavad internetis suhtlemise ja sõprade ning pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahelisi seoseid.

Sellekohaseid tulemusi on kirjeldanud näiteks S. J. Lee. Uurimus viidi läbi Ameerikas, esmalt 1997. aastal ning järgnevalt 2002.–2003. aastal (Lee 2009: 515). Uuringusse oli kaasatud üle 1000 noore ning sellega taheti selgitada, kuidas mõjutab interneti kasutamine suhtlemise eesmärgil noorte omavahelisi sõprussuhteid ja näost näkku suhtlust oma vanematega. Tulemused näitasid, et aeg, mis veedetakse internetis teistega suheldes, on negatiivses seoses vanematega suhtlemisega. See tähendab, et mida enam aega veedavad noored internetis teistega suheldes, seda vähem suhtlevad nad näost näkku oma vanematega. (Lee 2009: 524) Küll aga leiti, et internetis suhtlemine ei mõjuta sõprade omavahelist näost näkku suhtlust, pigem muudab internetisuhtlus reaalsel

sõprust lihtsalt sidusamaks. Autorid põhjendavad, et internetti suhtlemiseks kasutades väheneb näost näkku suhtlemine perekonna, kuid mitte sõpradega, sellega, et internetis suhtlemine toimub tavaliselt kodus. Samas peakski siis ka perekonnaga suhtlema, kuid autorid arvavad, et internetis sõpradega suhtlemine tundub noortele atraktiivsem kui näost näkku suhtlus vanematega. Seetõttu tehaksegi valik internetisuhtluse kasuks ning näost näkku suhtlus vanematega kannatab. (Lee 2009: 525)

Teised autorid on aga välja toonud, et interneti kasutamine suhtlemiseks aitab kaasa sotsiaalsete suhete säilitamisele, kuid otseselt ei suurenda ega vähenda näost näkku suhtlemist pereliikmete ja sõpradega (Tyler 2002: 203). Samuti on interneti kasutamine suhtlemiseks hea vahend, et geograafiliselt kaugel elavate lähedastega kontakti hoida. Autorid arvavad, et inimesed oskavad edukalt seda tehnoloogiat enda huvides ära kasutada ning just seetõttu ei oma interneti kasutamine suhtlemiseks näost näkku suhtlemisele pereliikmete ja sõpradega negatiivset mõju. (Tyler 2002: 204)

Eelnenud tulemuste kokkuvõtteks võib öelda, et interneti kasutamine suhtlemiseks on hea viis, kuidas lähedastega kontakti hoida, kuid sellel võib olla negatiivne mõju vanematega (või ka teistega, kellega koos elatakse) näost näkku suhtlemisele. Nüüd keskendutakse neile tulemustele, mis kirjeldavad meelelahtuse eesmärgil internetikasutuse mõju näost näkku suhtlusele lähedastega.

Internetti kasutavad meelelahutuse eesmärgil, täpsemalt mängimiseks, kõige enam noored. Sellest, kuidas interneti kasutamine meelelahutuse eesmärgil mõjutab noorukite näost näkku suhtlemist oma sõprade ja partneritega, on kirjutanud Blais, Craig, Pepler ja Connolly. Nad korraldasid Kanadas 2001.–2002. aastal uuringu, milles osales 884 õpilast vanuses 14–18 aastat (Blais *et al.* 2008: 525). Uuringu tulemustest selgus, et nendel noortel, kes kasutasid internetti meelelahutuse eesmärgil, vähenes näost näkku suhtluse osakaal oma sõprade ja partneritega (Blais *et al.* 2008: 531). Samuti leiti, et näost näkku suhtlus vähenes enam just poiste hulgas, kes kasutasid internetti meelelahutuse eesmärgil (Blais *et al.* 2008: 529). Autorid usuvad, et näost näkku suhtlemise vähenemine võib olla tingitud sellest, et mängides võib inimene täita mõningaid vajadusi, mis muidu saavutatakse sõprussuhete näol. Seetõttu ei tunne internetti meelelahutuseks kasutavad inimesed otsest vajadust näost näkku suhtluse ja seltsi järele. (Blais *et al.* 2008: 533)

Eelnevaid tulemusi toetab ka 2004. aastal Taiwanis läbi viidud uuring, milles osales 174 noort (Lo *et al.* 2005: 17). Uuringus eristati kolme tüüpi vastanuid – need, kes veetsid internetis mängides väga palju aega (keskmiselt 4,7 tundi päevas, seitse päeva nädalas), need, kes mängisid internetis vähest aega (keskmiselt 2,45 tundi päevas, 1–3 korda nädalas), ning need inimesed, kes internetis üldse ei mänginud (Lo *et al.* 2005: 18). Tulemustest selgus, et inimestevaheliste suhete ja näost näkku suhtluse tase pereliikmete ja sõpradega oli kõige kõrgem neil inimestel, kes internetti mängimiseks ei kasutanud ning kõige madalam neil, kes veetsid internetis mängimisele väga palju aega. Kuigi internetis mängimine võib mõneks ajaks osaliselt teistega suhtlemise vajadust leevendada, siis kindlasti ei paranda see näost näkku suhtluse kvaliteeti. Paljudel inimestel kasvab vähese sotsiaalsuse ja introvertsuse tõttu internetis meelelahutusele veedetud aeg veelgi, kuna nad tunnevad, et ei ole suutelised teistega näost näkku suhtlema, mis põhjustab omakorda veelgi vähesema näost näkku suhtlemise lähedastega. (Lo *et al.* 2005: 19)

Eelnevate uuringute tulemuste põhjal saab väita, et interneti kasutamine meelelahutuslikel eesmärkidel, eelkõige mängimiseks, vähendab näost näkku suhtlust lähedastega. Üks olulistest interneti kasutamise põhjustest on ka e-posti kasutamine või informatsiooni otsimine. Järgnevalt kirjeldabki autor, kuidas on seotud töö ja kooli tarbeks interneti kasutamine ning info otsimine ja näost näkku suhtlus pereliikmete ja sõpradega.

2002. aastal A. Neustadtli ja J.P. Robinsoni kirjutatud artiklis kirjeldatakse 2000. aastal Ameerikas korraldatud uuringu tulemusi. Uuringuga taheti välja selgitada, kuidas mõjutab e-posti kasutamine näost näkku suhtlemist lähedastega. Selgus, et inimesed, kellel on palju e-posti kontakte ja kes kasutavad seda aktiivselt, külastasid oma pereliikmeid vähem kui need inimesed, kes internetti üldse ei kasutanud, seega oli internetikasutajate näost näkku suhtluse osakaal perega väiksem (Neustadtli, Robinson 2002: 89). Teistsuguste tulemusteni jõuti aga näost näkku suhtlemises sõpradega – aktiivsed e-posti kasutajad suhtlesid näost näkku oma sõpradega enam kui need inimesed, kes internetti ei kasutanud. (Neustadtli, Robinson 2002: 90) Oluliseks tulemuseks on ka, et internetti aktiivselt e-kirjade saatmiseks kasutavad inimesed suhtlesid üldiselt inimestega näost näkku ligi kolm korda enam, kui need inimesed, kes internetti üldse ei kasutanud. (Neustadtli, Robinson 2002: 91)

Taoliste tulemusteni on jõutud ka 2000. aastal Ameerikas korraldatud uuringu käigus. Uuring viidi läbi ligikaudu 3500 üle 18-aastase ameeriklase hulgas (Rainie *et al.* 2000: 20). Selgus, et e-posti kasutamine on ameeriklaste hulgas vaieldamatult kõige populaarsem tegevus internetis ning internetti e-kirjade saatmiseks kasutavad inimesed on suhtlemises aktiivsemad ja teevad seda sagedamini, kui internetti mittekasutavad inimesed. Neil, kes kasutavad internetti e-posti jaoks, on ligikaudu 10% rohkem näost näkku suhteid, kui neil inimestel, kes internetti üldse ei kasuta. Küll aga selgus, et internetikasutajad, kes saadavad e-kirju oma pereliikmetele, suhtlevad nendega enam e-posti teel kui näost näkku (Rainie *et al.* 2000: 8).

Eelnevad tulemused näitavad, et töö ja kooliga seotud internetikasutus omab näost näkku suhtlemisele sõpradega positiivset mõju. E-posti kasutamine parandab üksteisest kaugel elavate inimeste suhteid, muudab neid lähedasemaks ning suurendab ka näost näkku suhtlust sõpradega. Negatiivset mõju on aga täheldatud näost näkku suhtlemises pereliikmetega.

Järgnevas tabelis 3 on ülevaatlilikult välja toodud üldise interneti kasutamise ja erinevate interneti kasutamise harjumuste mõju näost näkku suhtlemisele pereliikmete ja sõpradega eelnevalt kirjeldatud empiiriliste uuringute tulemuste põhjal.

Tabel 2. Interneti kasutamise mõju näost näkku suhtlemisele varasemate empiiriliste uuringute põhjal.

	Sõpradega näost näkku suhtlemine	Perega näost näkku suhtlemine
Üldine interneti kasutamine	– ; +	– ; +
Internetis suhtlemine	0	– ; 0
Meelelahutus internetis	–	–
Töö/kooliga seotud tegevused, info otsimine	+	–

Allikas: autori koostatud.

Tabelis 2 on positiivne mõju tähistatud „+“, „–“ tähistab negatiivset mõju ning „0“ on märgitud neutraalsed seosed ehk mõju puudumine.

Eelnevalt välja toodud uurimuste tulemuste põhjal püstitab töö autor järgnevad hüpoteesid, mida kontrollida Eesti tudengite hulgas läbiviidud küsitluse abil:

- üldine interneti kasutamine ja sõpradega ning pereliikmetega näost näkku suhtlemine on samasuunalises seoses – tudengid, kes kasutavad enam internetti, suhtlevad enam näost näkku oma sõprade ja pereliikmetega;

Ülaltoodud hüpotees on püstitatud just selliselt, kuna autor usub, et interneti kasutamine on muutunud tavapäraseks nähtuseks ning see pigem muudab suhtlust lähedaste vahel sidusamaks ning võib kaasa aidata näost näkku suhtlemise suurendamisele. Samuti viitavad ajaliselt hiljem läbi viidud uuringute tulemused sellele, et interneti kasutamisel ei ole näost näkku suhtlusele negatiivset mõju.

- interneti kasutamine suhtlemise eesmärgil ei ole seotud sõpradega näost näkku suhtlemisega;
- internetis suhtlemine on negatiivses seoses pereliikmetega näost näkku suhtlemisega – tudengid, kellel läheb enam aega internetis suhtlemisele, suhtlevad pereliikmetega vähem näost näkku;
- interneti kasutamine meelelahutuseks on erisuunalises seoses pereliikmete ja sõpradega näost näkku suhtlemisega;
- töö/kooliga seotud tegevused ning informatsiooni otsimine on samasuunalises seoses sõpradega näost näkku suhtlemisega, kuid korreleerub negatiivselt pereliikmetega näost näkku suhtlemisega.

Kokkuvõttes võib öelda, et interneti kasutamise ja näost näkku suhtlemise vahelisi seoseid on varasemalt teaduskirjanduses põhjalikult kajastatud. Saadud tulemused on küll kohati vastakad, kuid kindlasti mängib rolli erinevatele tegevustele minev aeg, et määrata, kas interneti kasutamise harjumustel on näost näkku suhtlemisele negatiivne või positiivne mõju.

Järgnev peatükk kirjeldab interneti kasutamise ja mitteformaalsete võrgustike vahelisi seoseid Eesti tudengite hulgas. Esmalt kirjeldatakse läbi viidud küsitluse metoodikat ja saadud tulemusi ning seejärel kasutatakse korrelatsioonanalüüsi, et tulemusi tõlgendada.

2. SEOSSED INTERNETI KASUTAMISE HARJUMUSTE JA MITTEFORMAALSETE VÕRGUSTIKE VAHEL TUDENGITE HULGAS

2.1. Küsitluse metoodika ja tulemused

Käesoleva bakalaureusetöö empiirilises osas soovitakse välja selgitada, millised on seosed Eesti tudengite internetikasutuse harjumuste ja mitteformaalsete võrgustike (näost näkku suhtlemine pereliikmete ja sõpradega) vahel. Selleks viidi tudengite hulgas läbi internetipõhine küsitlus. Selles alapeatükis kirjeldatakse uuringu metoodikat ja küsitluse tulemusi.

Autor valis internetipõhise küsimustiku, kuna see nõuab vastajatelt vähem aega kui näiteks intervjuul osalemine. Samuti on see mugavam, kui paberkandjal küsimustiku täitmine. Seetõttu on ka tõenäolisem, et üldistuste tegemiseks saadakse piisav arv vastuseid, kuna internetis küsimustiku levitamisega jõutakse rohkemate inimesteni. Autor otsustas küsitluse korraldada tudengite hulgas, kuna noored kasutavad üldjuhul interneti enam kui vanemad inimesed ning on selles ka vilunud. Ilmselt ei leidu tänapäeval tudengit, kes internetti ei kasuta. Seetõttu on võimalikud seosed märgatavamad kui vanemate inimeste puhul, kes võib-olla nii palju internetis aega ei veeda. Kindlasti ei saa vastuste põhjal tulemusi terve ühiskonna kohta üldistada, kuid internetikasutuse harjumuste ja vahetu suhtluse vahelisi seoseid Eesti tudengite hulgas kirjeldavad järgnevad tulemused adekvaatselt.

Koostatud küsimustiku eeskujuks on võetud *European Social Survey* ja *World Values Survey* küsimustikud. Seda näiteks küsimuse puhul, kui tihti suhtlevad vastanud sõprade ja pereliikmetega näost näkku. Neist uuringutest pärineb ka küsimus lähedaste sõprade arvu kohta. Interneti kasutamise harjumusi puudutavad küsimused on moodustatud mitmete artiklite (näiteks Thatcher, Goolam 2005; Parents, Kids ... 2014; Armstrong *et al.*

2000) eeskujul. Mõned neist artiklitest keskenduvad küll problemaatilisele interneti kasutamisele, kuid sisaldavad ka üldisi küsimusi interneti kasutamise ja tegevuste kohta. Kõigi küsimuste, mis puudutavad interneti kasutamise ja sõprade/pereliikmetega suhtlemise sagedust, skaalad on määratud nii, et need oleks läbivalt samad (interneti kasutamise kohta üks skaala, näost näkku ja interneti vahendusel suhtlemise kohta teine skaala), mis muudab vastamise lihtsamaks. Vastuste skaalad on erinevatele uuringutele ja artiklitele tuginedes autori poolt välja töötatud nii, et nad oleksid loogilised ja võiksid kehtida Eesti tudengite puhul.

Täielik küsimustik, mis tudengitele vastamiseks saadeti, on toodud lisas 1. Küsimustik koosnes üheksast suletud küsimusest, lisaks paluti vastanutel määrata oma vanus, sugu ja õppimiskoht. Esimese küsimusega taheti teada saada, kui palju veedavad tudengid aega interneti kasutamisele üldiselt ning järgnevad kolm küsimust selgitasid välja, millistele tegevustele kui palju aega tudengitel internetis läheb. Need küsimused tudengite internetikasutuse harjumuste kohta olid ühtses skaalas ning teada sooviti saada keskmist ajakulu ühes päevas (vahemikus „üldse mitte“ kuni „enam kui kuus tundi“). Samuti sooviti teada, kui palju on vastanutel lähedasi sõpru ning kui tihti nad nendega interneti vahendusel ja näost näkku suhtlevad. Samad küsimused olid ka pereliikmetega suhtlemise kohta. Ka neil küsimustel oli ühtne ajaskaala, ulatudes igapäevasest suhtlemisest kuni suhtluse täieliku puudumiseni. Kõikide nende küsimuste põhjalikul analüüsil peaks selguma, millised on seosed tudengite internetikasutamise harjumuste ja lähedastega näost näkku suhtlemise vahel.

Küsitlus viidi läbi vahemikus 19.03–27.03.2014. Küsimustik saadeti laiali Tartu Ülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli ning Tallinna Ülikooli tudengitele suunatud meililistidesse. Siinkohal on oluline märkida, et vastajate hulka kuuluvad Tallinna Tehnikaülikooli tudengid nii Tallinnas kui ka Tartus ning Tartu Ülikooli tudengid, kes õpivad ka Tartus, Viljandis või Pärnus. Küsimustik saadeti ka Tartu Ülikooli Narva kolledži tudengitele, kuid nende hulgast vastuseid ei laekunud. Küsimustik saadeti laiali erinevates linnades õppivatele tudengitele, et saada võimalikult mitmekesine valim.

Küsimustikule vastas 994 inimest, kuid 103 vastanut andis ebaloogilisi vastuseid, mistõttu tuli nende vastused eemaldada. Nii näiteks oli üsna palju selliseid vastanuid, kelle tegevused internetis ületasid ajaliselt üldiselt interneti kasutamisele mineva aja.

Samuti leidsid vastanuid, kes väitsid, et neil pole ühtegi lähedast sõpra, kuid suhtlesid nendega siiski. Edasine analüüs toimub seega 891 inimese vastuste põhjal.

Andmete analüüsimiseks kasutatakse korrelatsioonanalüüsi. Sugu on kodeeritud järgmiselt: „mees“=1 ja „naine“=2. Vanusegrupid on kodeeritud nii, et väiksem number tähistab nooremat vanusegruppi, ehk „20 ja noorem“=1, „21–25“=2, „26–29“=3 ja „30 ja vanem“=4. Üldist internetikasutust ja internetis erinevaid tegevusi puudutavad vastused on kodeeritud nii, et suurem number tähendab ajaliselt enamat kasutamist („üldse mitte“=1, „kuni 0,5 tundi“=2, „kuni 1 tund“=3, „1–2 tundi“=4, „2–3 tundi“=5, „3–4 tundi“=6, „4–5 tundi“=7, „5–6 tundi“=8 ja „enam kui 6 tundi“=9). Pereliikmete ja sõpradega suhtlemine (nii interneti vahendusel kui ka näost näkku) on kodeeritud nii, et väiksem number tähendab harvemat suhtlemist ning suurem number tihedamat suhtlemist („harvemini kui 1 kord kuus“=1, „1 kord kuus“=2, „2–4 korda kuus“=3, „5–8 korda kuus“=4, „3–5 korda nädalas“=5 ning „igapäevaselt“=6).

Nüüd kirjeldatakse lähemalt küsitlusega saadud tulemusi. Alljärgnev tabel 3 kirjeldab vastajate arvu ja osakaalu soo, vanuse ja õppimiskoha lõikes.

Tabel 3. Vastanute arv ja osakaal soo, vanuse ja õppimiskoha lõikes

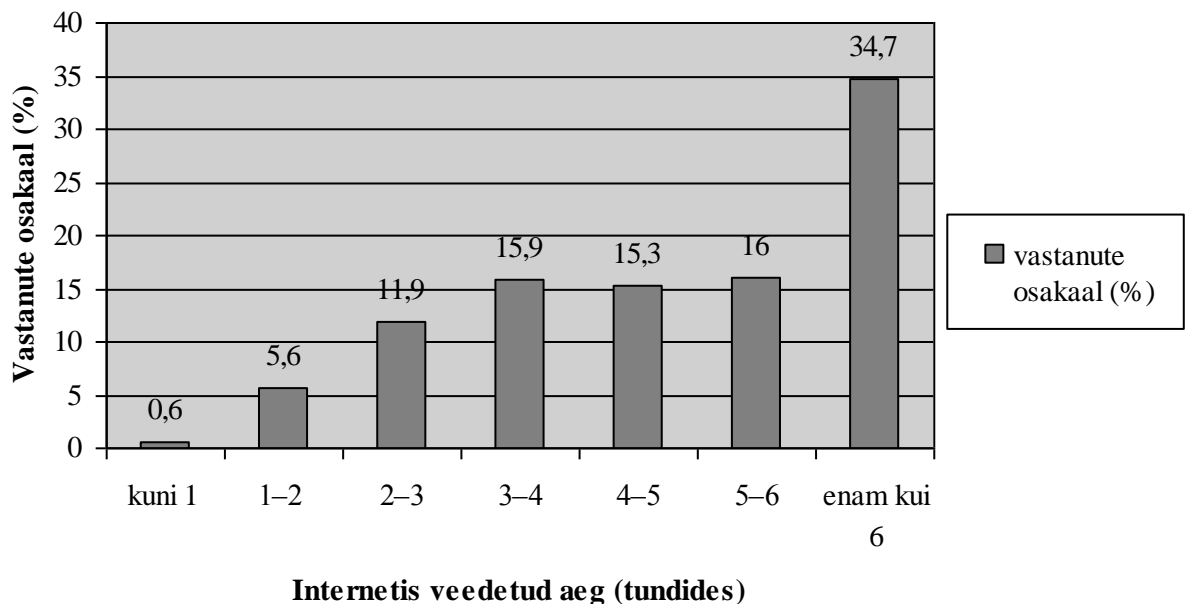
		Vastanute arv	Osakaal kõigist vastanutest (%)
Sugu	mees	178	20
	naine	713	80
Vanuserühm	20 ja noorem	157	17,6
	21–25	426	47,8
	26–29	115	12,9
	30 ja vanem	193	21,7
Õppimiskoht	Pärnu	140	15,7
	Tallinn	373	41,9
	Tartu	330	37
	Viljandi	48	5,4

Allikas: autori koostatud.

Küsimustikule vastas enam naisi kui mehi – 80% vastanutest olid naissoost ja vaid 20% meessoost. Ka kogu Eesti tudengite hulgas on naisi enam kui mehi, kuid vahe ei ole siiski nii suur. Näiteks 2012. aastal oli Eesti tudengitest 60% naised ja 40% mehed (Naistudengite osatähtsus ... 2014). Kõige rohkem laekus vastuseid Tallinnas õppivatelt

tudengitelt, peaaegu sama palju oli vastanuid ka Tartust. Kõige vähem vastas küsitlusele Viljandi tudengeid. Nagu ka tabelist 3 näha, siis enim oli vastajaid vanuses 21–25 aastat ning kõige vähem esindatud vanuserühm oli 26–29-aastased.

Küsitlusele vastanute internetikasutuse harjumused on väga erinevad, kuid üldise interneti kasutamise puhul esines kõige rohkem neid tudengeid, kes kasutavad internetti keskmiselt enam kui kuus tundi päevas. Kõige vähem oli neid tudengeid, kes kasutavad internetti kuni ühe tunni päevas. Joonisel 4 on ülevaatlikult välja toodud vastanute ajaline keskmine internetikasutus päevas.

Joonis 4. Tudengite keskmine internetikasutus päevas (autori koostatud).

Jooniselt 4 on selgelt näha, et enamik vastanuid kasutab internetti enam kui kuus tundi päevas, seega võib öelda, et arvestatav osa tudengite päevast läheb interneti kasutamisele. Vastanute internetikasutuse harjumused on erinevad ning tudengid veedavad internetis aega erinevatele tegevustele. Alljärgnev tabel 4 kirjeldabki, kui palju veedavad tudengid aega internetis suhtlemisele, meelelahutusele ja töö/kooliga seotud tegevustele ning informatsiooni otsimisele.

Tabel 4. Vastanute internetikasutuse harjumused ja tegevustele kuluv aeg

	Suhtlemine		Meelelahutus		Töö/kooliga seotud tegevused, info otsimine	
	Vastanute arv	Osakaal kõigist vastanutest (%)	Vastanute arv	Osakaal kõigist vastanutest (%)	Vastanute arv	Osakaal kõigist vastanutest (%)
üldse mitte	20	2,2	77	8,6	0	0
kuni 0,5 tundi	159	17,8	181	20,3	67	7,5
kuni 1 tund	198	22,2	195	21,9	155	17,4
1–2 tundi	200	22,4	193	21,7	250	28,1
2–3 tundi	155	17,4	126	14,1	172	19,3
3–4 tundi	83	9,3	69	7,7	90	10,1
4–5 tundi	44	4,9	30	3,4	51	5,7
5–6 tundi	18	2	14	1,6	50	5,6
enam kui 6 tundi	14	1,6	6	0,7	56	6,3

Allikas: autori koostatud.

Tabelist 4 võib näha, et suhtlemisele läheb tudengitel enamasti aega kuni tund või 1–2 tundi, palju on ka neid vastanuid (17,4%), kes suhtlevad internetis sõprade ja lähedastega 2–3 tundi. Väga vähe on aga neid vastanuid, kes suhtlevad interneti vahendusel enam kui viis tundi. Ka meelelahutusele internetis läheb tudengitel päevas keskmiselt kuni tund aega või 1–2 tundi. Töö ja kooliga seotud tegevustele ning informatsiooni otsimisele internetis pühendavad tudengid aega enamasti keskmiselt 1–2 tundi ning neid tudengeid, kes sellega üldse ei tegele, vastanute hulgas polnud. Vähe oli ka neid vastajaid, kellel vaid ühele tegevusele internetis läheb enam kui kuus tundi. Samuti ei ole sage see, et tudengitel internetis suhtlemisele, meelelahutusele või töö/kooliga seotud tegevustele ning informatsiooni otsimisele üldse aega ei lähe.

Küsimusest lähedaste sõprade arvu kohta oli kõige sagedam vastus, et tudengitel on 3–4 lähedast sõpra (45,9% vastajatest). Paljudel tudengitel on ka 1–2 lähedast sõpra (29%) või 5–6 sõpra (15,5% vastajatest). Nende vastanute osakaal, kellel on enam kui üheksa lähedast sõpra, oli väga väike. Mitte ühtegi lähedast sõpra ei ole aga kahel vastajal.

Järgnevalt kirjeldatakse tabelis 5 tulemusi, mis puudutavad pereliikmete ja sõpradega suhtlemise sagedust nii vahetult, näost näkku kui ka interneti vahendusel.

Tabel 5. Pereliikmete ja sõpradega näost näkku ja interneti vahendusel suhtlemise sagedus, vastanute arv ja osakaal kõigist vastanutest

	Suhtlemine pereliikmetega				Suhtlemine sõpradega			
	Näost näkku		Internetis		Näost näkku		Internetis	
	Vastanute arv	Osakaal kõigist vastanutest (%)	Vastanute arv	Osakaal kõigist vastanutest (%)	Vastanute arv	Osakaal kõigist vastanutest (%)	Vastanute arv	Osakaal kõigist vastanutest (%)
igapäevaselt	365	41	114	12,8	105	11,8	354	39,7
3–5 korda nädalas	137	15,4	225	25,3	305	34,2	299	33,6
5–8 korda kuus	132	14,8	138	15,5	228	25,6	106	11,9
2–4 korda kuus	136	15,3	114	12,8	197	22,1	69	7,7
1 kord kuus	61	6,8	60	6,7	54	6,1	19	2,1
harvem kui 1 kord kuus	60	6,7	95	10,7	0	0	31	3,5
üldse mitte	0	0	145	16,3	2	0,2	13	1,5

Allikas: autori koostatud.

Tabelist 5 võib näha, et kõige levinum on see, et tudengid suhtlevad pereliikmetega näost näkku iga päev. Samuti on üsna palju neid tudengeid, kes suhtlevad pereliikmetega näost näkku kas 3–5 korda nädalas, 5–8 korda kuus või 2–4 korda kuus. Neid tudengeid, kes oma pereliikmetega üldse ei suhtle, vastanute hulgas ei esinenud. Pereliikmetega suheldakse interneti vahendusel enamasti 3–5 korda nädalas ning üllatavalt palju on ka selliseid vastanuid, kes internetis oma pereliikmetega üldse ei suhtle. Seega võib öelda, et pereliikmetega suheldakse pigem näost näkku ning harvemini interneti vahendusel. Vastupidine on aga olukord suhtlemisel sõpradega. Interneti vahendusel suhtleb sõpradega igapäevaselt 39,7% tudengitest, kuid näost näkku suhtlemine sõpradega esineb igapäevaselt märksa harvemini (11,8% vastajatest). Kõige levinum on see variant, et sõpradega suheldakse näost näkku 3–5 korda nädalas. Tulemuste põhjal võib öelda, et tudengid eelistavad sõprade puhul pigem internetis suhtlemist, kuid pereliikmete puhul suheldakse nendega enam näost näkku.

Eelnevat kokku võttes võib öelda, et küsitlusele vastanud tudengitel läheb üsna märgatav aeg päevast interneti kasutamisele. Internetti meelelahutuseks, suhtlemiseks ja töö/kooliga seotud tegevusteks ning info otsimiseks kasutatakse ajaliselt üsna sarnaselt (igale tegevusele internetis läheb keskmiselt 1–2 tundi). Järgnevas alapeatükis kirjeldab töö autor vastuste analüüsi käigus selgunud näitajatevahelisi seoseid.

2.2. Interneti kasutamise harjumuste ja mitteformaalsete võrgustike vahelised seosed Eesti tudengite näitel

Selles alapeatükis keskendutakse seostele Eesti tudengite internetikasutuse harjumuste ja pereliikmete ning sõpradega näost näkku ning internetis suhtlemise vahel. Andmete analüüsimiseks viiakse läbi korrelatsioonanalüüs statistikapaketiga SPSS 20. Kuna tegu ei ole pidevate tunnustega, siis kasutatakse Spearmani korrelatsioonikoefitsiente.

Üldine korrelatsioonimaatriks on toodud tabelis 6. Tabelis on kirjeldatud seosed interneti kasutamise viiside, lähedaste sõprade arvu ning pereliikmete ja sõpradega suhtlemise vahel. Näitajate vahelised korrelatsioonid põhinevad 891 küsitluses osalenud tudengi vastustel, analüüsist jäetakse välja need 103 tudengit, kes andsid ebaloogilisi vastuseid.

Seoseid, mille korrelatsioonikoefitsendi väärtus on alla 0,15, tõlgendatakse käesolevas töös kui puuduvaid seoseid. Näitajate vahelisi seoseid, mille puhul koefitsendi väärtus jääb 0,15 ja 0,3 vahele, vaadeldakse kui nõrku seoseid. Kui koefitsendi väärtus on kõrgem kui 0,3, kuid madalam kui 0,7, on tegu mõõduka seosega ning nende korrelatsioonide puhul, kus korrelatsioonikoefitsendi väärtus on suurem kui 0,7, on tegemist tugeva seosega.

Kõigi vaatlusaluste tudengite vastuseid analüüsid selgub, et nõrkasid ja mõõduka tugevusega korrelatsioone esineb küllaltki vähe ning tugevaid seoseid näitajate vahel ei esine. Esmalt vaatleb autor korrelatsioone üldise interneti kasutamise ja pere ning sõpradega suhtlemisega seotud näitajate vahel.

Tabel 6. Korrelatsioonimaatriks

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Üldine interneti kasutamine	1,000								
2	Internetis suhtlemine	0,565**	1,000							
3	Meelelahutus internetis	0,474**	0,371**	1,000						
4	Töö/kooliga seotud tegevused, info otsimine	0,590**	0,049	0,007	1,000					
5	Lähedaste sõprade arv	0,041	0,063	-0,038	0,069*	1,000				
6	Sõpradega näost näkku suhtlemine	0,001	0,100**	0,084*	-0,078*	0,065	1,000			
7	Sõpradega internetis suhtlemine	0,231**	0,512**	0,211**	-0,055	0,144*	0,294**	1,000		
8	Perega näost näkku suhtlemine	-0,092**	-0,123**	-0,116**	0,016	-0,050	-0,003	-0,062	1,000	
9	Perega internetis suhtlemine	0,098**	0,203**	0,021	0,002	0,063	0,057	0,209**	-0,014	1,000

* – p-väärtus 0,05

** – p-väärtus 0,01

Allikas: autori koostatud.

Korrelatsioonanalüüsi põhjal selgub, et seosed üldise interneti kasutamise ja sõprade ning pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahel puuduvad. Seose puudumist võib eriti kindlalt järeldada pereliikmetega näost näkku ja ka interneti vahendusel suhtlemise puhul, kuna korrelatsioonikoefitsientide väärtused jäävad märgatavalt alla 0,15 ning koefitsientide statistilised usaldatavused on suured (vastavalt $p=0,006$ ja $p=0,003$). Nõrk samasuunaline seos esineb aga üldise interneti kasutamise ja sõpradega internetis suhtlemise vahel ($r=0,231$). See tähendab, et need tudengid, kes kasutavad rohkem interneti, suhtlevad interneti vahendusel enam oma sõpradega, või vastupidi. Kuna üldise interneti kasutamise ja pereliikmetega interneti vahendusel suhtlemise vahel seost ei esinenud, siis võib väita, et tudengid suhtlevad interneti vahendusel enam oma sõpradega. Järgnevalt keskendub töö autor seostele erinevate interneti kasutamise viiside ning pereliikmete ja sõpradega suhtlemise vahel.

Nende tudengite puhul, kes kasutavad interneti suhtlemiseks, ei esine korrelatsioone internetis suhtlemise ning sõprade või pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahel. Kuna mõlema seose puhul on korrelatsioonikoefitsiendi statistiline usaldatavus suur, siis võib suure kindlusega väita, et antud valimi põhjal näitajate vahel seosed puuduvad. Kui aga keskenduda vaid sõpradega interneti vahendusel suhtlemisele, siis esineb nõrk samasuunaline seos ($r=0,294$) sõpradega internetis suhtlemise ja nendega näost näkku suhtlemise vahel. See tähendab, et need tudengid, kes suhtlevad enam interneti vahendusel sõpradega, suhtlevad nendega rohkem ka näost näkku, või vastupidi. Statistiliselt oluline nõrk samasuunaline seos esineb ka internetis suhtlemise ja pereliikmetega internetis suhtlemise ($r=0,203$) vahel, ehk internetis aktiivselt suhtlevad tudengid suhtlevad ka pereliikmetega internetis rohkem, või vastupidi. Internetis suhtlemise ja sõpradega internetis suhtlemise vahel on mõõduka tugevusega samasuunaline seos ($r=0,512$), mis näitab, et tudengid, kes suhtlevad internetis palju, suhtlevad interneti vahendusel ka rohkem oma sõpradega.

Kui vaadelda korrelatsioone internetis meelelahutuse pere ning sõpradega suhtlemise vahel, siis selgub, et sõpradega näost näkku suhtlemise ja internetis meelelahutuse vahel on küll statistiliselt oluline seos, kuid korrelatsioonikoefitsiendi väärtus ($r=0,084$) on nii väike, et võib väita, et näitajate vahel seos tegelikult puudub. Internetis meelelahutuse ja pereliikmetega näost näkku suhtlemise vaheline korrelatsioon on samuti statistiliselt

oluline, kuid korrelatsioonikoefitsendi väärtus ($r=-0,116$) viitab sellele, et kahe näitaja vahel seost ei eksisteeri. Nõrk statistiliselt oluline seos ($r=0,211$) on aga internetis meelelahutuse ja sõpradega interneti vahendusel suhtlemise vahel. See tähendab, et need tudengid, kes kasutavad enam internetti meelelahutuseks, suhtlevad rohkem ka internetis oma sõpradega, või vastupidi.

Korrelatsioonanalüüsist selgus, et interneti kasutamine töö ja kooliga seotud tegevusteks ning informatsiooni otsimiseks ei olnud seoses pereliikmete ega sõpradega näost näkku ja interneti vahendusel suhtlemisega.

Eelnevalt kirjeldatud tulemused on kokkuvõtlikult toodud alljärgnevas tabelis 7.

Tabel 7. Seosed interneti kasutamise harjumuste ja sõprade ning pereliikmetega suhtlemise vahel

	Sõpradega näost näkku suhtlemine	Sõpradega internetis suhtlemine	Pereliikmetega näost näkku suhtlemine	Pereliikmetega internetis suhtlemine
Üldine interneti kasutamine	0	+	0	0
Internetis suhtlemine	0	+	0	+
Meelelahutus internetis	0	+	0	0
Töö/kooliga seotud tegevused, info otsimine	0	0	0	0

Allikas: autori koostatud.

Nõrgad ja mõõduka tugevusega statistiliselt olulised samasuunalised seosed on tabelis 7 tähistatud „+“ ning erisuunalised seosed on tähistatud „-“. Näitajate vahel seose puudumine on tähistatud „0“. Nagu tabelist näha võib, siis erinevate näitajate vahelisi seoseid on korrelatsioonanalüüsi põhjal küllaltki vähe. Üldine interneti kasutamine ja erinevad tegevused internetis ei mõjuta sõprade ega pereliikmetega näost näkku suhtlemist. Saadud tulemused ei vasta püstitatud hüpoteesidele, seega eelkõige võiks välja tuua selle, et varasemalt leitud interneti kasutamise negatiivset mõju näost näkku suhtlusele ei eksisteeri Eesti tudengite puhul.

Järgmiseks kirjeldab autor neid tulemusi, kui korrelatsioonanalüüs viidi läbi meeste ja naiste hulgas eraldi. Korrelatsioone naiste ja meeste hulgas käsitletakse eraldi, kuna

tulemused võivad olla mõjutatud naiste suurest osakaalust valimis. Esmalt keskendub autor erinevate näitajate vahelistele seostele meestudengite hulgas.

Korrelatsioonanalüüsist selgus, et statistiliselt olulisi seoseid erinevate näitajate vahel esineb meestudengite hulgas väga vähe. Üldine interneti kasutamine ei olnud seoses ühegi sõprade või pereliikmetega suhtlemisega seotud näitajaga. Mõõduka tugevusega samasuunaline seos ($r=0,502$) on aga internetis suhtlemise ja sõpradega internetis suhtlemise vahel, kuid mitte pereliikmetega internetis suhtlemise vahel. See tähendab, et meestudengid, kes suhtlevad interneti vahendusel enam, suhtlevad rohkem internetis oma sõpradega, kuid mitte pereliikmetega. Huvitav tulemus on see, et meeste puhul on interneti kasutamine meelelahutuseks nõrgalt seotud sõpradega näost näkku suhtlemise ($r=0,193$) ja nendega interneti vahendusel suhtlemisega ($r=0,172$). Töö ja kooliga seotud tegevused ning info otsimine ei ole meestudengite puhul seotud suhtlemise ühegi näitajaga, nagu selgus ka kõigi vastuste analüüsimisel.

Kui vaadelda naistudengite eraldi analüüsimisel saadud korrelatsioonikordajaid, siis võib välja tuua enam nõrkasid ja mõõduka tugevusega seoseid, leidub ka mõlemasuunalisi seoseid. Üldine interneti kasutamine on nõrgas seoses sõpradega interneti vahendusel suhtlemisega ($r=0,265$), mis tähendab, et naistudengid, kes kasutavad üldiselt internetti rohkem, suhtlevad rohkem internetis oma sõpradega. Interneti kasutamine suhtlemiseks on mõõdukas samasuunalises seoses sõpradega internetis suhtlemisega ($r=0,517$) ning perega interneti vahendusel suhtlemisega ($r=0,227$). Seos näitab, et internetis aktiivselt suhtlevad tudengid suhtlevad enam interneti vahendusel ka oma sõprade ja pereliikmetega. Nõrk erisuunaline seos ($r=-0,150$) on aga internetis suhtlemise ja pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahel. See viitab sellele, et internetti enam suhtlemiseks kasutavad naistudengid suhtlevad vähem pereliikmetega näost näkku. Naissoost tudengite puhul on nõrk samasuunaline seos ($r=0,222$) interneti kasutamise meelelahutuseks ja sõpradega internetis suhtlemise vahel.

Alljärgnevas tabelis 8 on ülevaatlilikult toodud erinevate näitajate vahelised seosed küsitatud nais- ja meestudengite hulgas.

Tabel 8. Seosed interneti kasutamise harjumuste ja sõprade ning pereliikmetega suhtlemise vahel nais-ja meestudengite hulgas

	Sõpradega näost näkku suhtlemine	Sõpradega internetis suhtlemine	Pereliikmetega näost näkku suhtlemine	Pereliikmetega internetis suhtlemine
Üldine interneti kasutamine	0	N + M 0	0	0
Internetis suhtlemine	0	N + M +	N – M 0	N + M 0
Meelelahutus internetis	N 0 M +	N + M +	0	0
Töö/kooliga seotud tegevused, info otsimine	0	0	0	0

Allikas: autori koostatud.

Naistudengid on tähistatud „N“ ja meestudengid „M“ ning „+“ tähistab samasuunalist seost, „–“ erisuunalist seost ja „0“ seose puudumist. Kui võrrelda analüüsi kaasatud tudengite ning mees- ja naistudengite hulgas eraldi läbi viidud korrelatsioone, võib arvata, et saadud tulemused on tõesti mingil määral mõjutatud naistudengite suurest osakaalust valimises. Nii näiteks on üldine interneti kasutamine ja sõpradega internetis suhtlemine ning interneti vahendusel suhtlemine ja pereliikmetega internetis suhtlemine kogu valimi põhjal samasuunalises seoses. Nii on see ka naistudengeid eraldi analüüsi-des, kuid meeste puhul seesugused seosed puuduvad. Samas on aga internetis suhtle-mine ja pereliikmetega näost näkku suhtlemine naistudengite puhul negatiivses seoses, kuid kogu valimis nende näitajate vahel seos puudub, nagu ka vaid meestudengite vastuseid analüüsides.

Järgnevalt vaadeldakse erinevate internetikasutuse harjumuste ja pereliikmete ning sõp-radega näost näkku ja internetis suhtlemise vahelisi seoseid erinevates vanusegruppides. Vanusegrupid on jaotatud järgnevalt: nooremad kui 20-aastased, 21–25-aastased, 26–29-aastased ning vanemad kui 30-aastased. Seosed interneti kasutamise ja näost näkku ning interneti vahendusel suhtlemise vahel on välja toodud tabelis 9.

Tabel 9. Seosed interneti kasutamise harjumuste ja sõprade ning pereliikmetega suhtlemise vahel.

	Sõpradega näost näkku suhtlemine	Sõpradega internetis suhtlemine	Pere- liikmetega näost näkku suhtlemine	Pereliikmetega internetis suhtlemine
Üldine interneti kasutamine	0	20 ja nooremad (+); 21–25 (+); 26–29 (+); 30 ja vanemad (+)	0	26–29 (+); 30 ja vanemad (+)
Internetis suhtlemine	0	20 ja nooremad (+); 21–25 (+); 26–29 (+); 30 ja vanemad (+)	26–29 (–)	20 ja nooremad (+); 21–25 (+); 26–29 (+); 30 ja vanemad (+)
Meelelahutus internetis	0	30 ja vanemad (+)	0	0
Töö/kooliga seotud tegevused, info otsimine	0	26–29 (+)	0	0

Allikas: autori koostatud.

Vanusegrupid, kelle puhul esinesid näitajate vahelised seosed, on paigutatud vastavatesse lahtritesse ning sulgudes on toodud seose suunad. „+“ tähistab näitajatevahelist samasuunalist seost, „–“ on tähistatud erisuunalised seosed ning „0“ on märgitud seose puudumine.

Nagu tabelist 9 näha, siis üldine interneti kasutamine ei ole seoses sõpradega ega pereliikmetega näost näkku suhtlemisega ühegi vanuserühma puhul. Kõigi vanuserühmade puhul on aga seos üldise interneti kasutamise ja sõpradega internetis suhtlemise vahel. See tähendab, et mida enam kasutavad erinevas vanuses tudengid internetti, seda enam suhtlevad nad ka oma sõpradega interneti vahendusel. 26–29-aastaste ja 30-aastaste ning vanemate tudengite hulgas on seos ka interneti kasutamise ja perega internetis suhtlemise vahel. Interneti kasutamine suhtlemiseks on seoses sõpradega internetis suhtlemise ja pereliikmetega internetis suhtlemisega samuti kõigi vanuserühmade puhul, ehk internetis aktiivselt suhtlevad tudengid suhtlevad internetis enam ka oma sõprade ja pereliikmetega, olenemata vanusest. Korrelatsioonanalüüsist selgus, et ainuke erisuunaline seos ($r=-0,196$) esineb 26–29-aastaste vastajate puhul internetis suhtlemise ja pere-

liikmetega näost näkku suhtlemise vahel. See näitab, et selle vanuserühma esindajad valimis, kes suhtlevad aktiivselt interneti vahendusel, suhtlevad vähem pereliikmetega näost näkku. Sõpradega interneti vahendusel suhtlemine on mõõduka tugevusega samasuunalises seoses ($r=0,381$) meelelahutusega internetis 30-aastaste ja vanemate hulgas, mis näitab, et enam kui 30-aastased vastanud, kes suhtlevad palju interneti vahendusel, kasutavad internetti rohkem ka meelelahutuseks, või vastupidi. Nõrk samasuunaline seos ($r=0,186$) esineb sõpradega internetis suhtlemise ning töö ja kooliga seotud tegevuste ja info otsimise vahel 26–29-aastaste tudengite hulgas.

Kokkuvõttes ei ole korrelatsioonanalüüsiga saadud tulemused suuremas osas ootuspärased, kuna erinevad internetikasutamise harjumused üldiselt ei mõjuta näost näkku suhtlemist sõprade ja pereliikmetega. Seega ei ole valimi põhjal saadud tulemused enamasti kooskõlas ka eelnevate empiiriliste uurimustega ja neist tulenevalt püstitatud uurimishüpoteesidega. Kui analüüsida erinevaid vastajate gruppe, siis vaid naiste ning 26–29-aastaste vastanute hulgas tuli välja see, et interneti kasutamine suhtlemiseks on negatiivses seoses pereliikmetega näost näkku suhtlemisega.

Järgnevas alapeatükis tuuakse saadud tulemuste põhjal välja järeldused ning võimalikud põhjused, miks tulemused just sellised on.

2.3. Järeldused

Vastanute hulgas kasutatakse internetti igapäevaselt ning enamus tudengeid teeb seda rohkem kui kuus tundi päevas. See tähendab, et märkimisväärse osa oma päevast veedavad tudengid internetis, mistõttu võiks eeldada, et tudengite interneti kasutamise harjumused mõjutavad mingil määral ka nende näost näkku suhtlust lähedaste inimestega.

Vastuseid analüüsides saadud tulemused ei ole aga üldjoontes varasemate uuringute ning ka püstitatud hüpoteesidega kooskõlas. Esmalt vaatleb autor kõikide vastanute tulemusi ning hiljem analüüsib neid naiste ja meeste hulgas ning erinevates vanusegruppides eraldi.

Varasemad empiirilised tulemused teaduskirjanduses viitavad sellele, et üldine interneti kasutamine suurendab näost näkku suhtlemist nii sõprade kui ka pereliikmetega. Mõnel juhul on ka leitud, et näitajad on omavahel negatiivses seoses, kuid need uuringud on läbi viidud ajaliselt varem ning hiljem on leitud, et interneti kasutamise negatiivne mõju näost näkku suhtlusele ei pea enam paika. Antud valimi põhjal saadud küsitluse vastustest ei saa aga välja tuua kumbagi seost. Eesti tudengite puhul ei korreleeru omavahel üldine interneti kasutamine ja näost näkku suhtlemine. Seega ei pea paika ka püstitatud hüpotees, et üldine interneti kasutamine on samasuunalises seoses sõprade ja pereliikmetega näost näkku suhtlemisega. Põhjuseks võib välja tuua näiteks selle, et tudengid peavad näost näkku suhtlemist oluliseks ning seavad pere- ja sõprussuhted elus tähtsale kohale. Seetõttu suhtlevad nad lähedastega näost näkku nii palju kui võimalik ning interneti kasutamine ei mõjuta ega asenda näost näkku suhtlust.

Samuti ei esine seost internetis suhtlemise ja sõpradega näost näkku suhtlemise vahel. Saadud tulemuse põhjal leidis kinnitust ka püstitatud hüpotees. Siinkohal võib kehtida juba eelnevalt väljatoodu, et tudengid peavad lähedasi sõprussuhteid tähtsateks ning ei lase interneti kasutamisel neid mõjutada. Oluline on aga märkida, et interneti kasutamine küll ei mõjuta näost näkku suhtlust, kuid võib suhteid sõprade vahel sidusamaks muuta. Seda seetõttu, et on üheks lisakanaliks suhtlemisel ning nii on võimalik hõlpsasti lähedastega kontakti hoida.

Varasemalt on leitud, et interneti kasutamine suhtlemise eesmärgil mõjutab negatiivselt pereliikmetega näost näkku suhtlemist, kuid antud valimi põhjal seda järeldada ei saa, mistõttu ei pea paika ka uurimishüpotees (interneti kasutamine meelelahutuseks on erisuunalises seoses pereliikmetega näost näkku suhtlemisega). Võib-olla saab seda seletada nii, et näost näkku suhtlemine pereliikmetega kannatab juhul, kui elatakse vanematega koos. Tihti lähevad tudengid ülikooli teise linna ning pereliikmetest elatakse kaugemal, seetõttu ei asenda internetis suhtlemine pereliikmetega näost näkku suhtlemist, küll aga pakub internetis suhtlemine võimalusi pereliikmetega kontakti hoida.

Varasemate uurimustega on üheselt leitud, et interneti kasutamine meelelahutuseks mõjutab negatiivselt näost näkku suhtlemist nii pereliikmete kui ka sõpradega. Eesti tudengite puhul aga nende näitajate vahel seosed puuduvad. Ühe põhjusena võib välja tuua näiteks selle, et tudengid kasutavad internetti meelelahutuse eesmärgil küllaltki

vähe, pigem kasutatakse seda suhtlemiseks või koolitööde tegemiseks ning seetõttu jääb neil piisavalt aega ka lähedastega näost näkku suhtlemiseks.

Eesti tudengite puhul puuduvad seosed töö ja kooliga seotud tegevuste ning info otsimise ja näost näkku suhtlemise vahel pereliikmete ja sõpradega. See tulemus ei ole sarnane eelnevate empiiriliste uurimuste tulemustega, kuna on leitud, et need tegevused internetis mõjutavad näost näkku suhtlemist sõpradega positiivselt ning näost näkku suhtlemist pereliikmetega negatiivselt.

Tabelis 10 on välja toodud näitajate vaheliste seoste jaoks püstitatud hüpoteesid ning korrelatsioonanalüüsi käigus selgunud tegelikud seosed ehk hüpoteeside paikapidavus.

Tabel 10. Seosed ja hüpoteesid interneti kasutamise harjumuste ja sõprade ning pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahel

	Sõpradega näost näkku suhtlemine	Pereliikmetega näost näkku suhtlemine
Üldine interneti kasutamine	H: + → ei kehti (0)	H: + → ei kehti (0)
Internetis suhtlemine	H: 0 → kehtib	H: – → ei kehti (0)
Meelelahutus internetis	H: – → ei kehti (0)	H: - → ei kehti (0)
Töö/kooliga seotud tegevused, info otsimine	H: + → ei kehti (0)	H: – → ei kehti (0)

Allikas: autori koostatud.

Positiivne seos on tähistatud „+“, negatiivne „-“ ning seose puudumine on tähistatud „0“. Püstitatud hüpoteesid on märgitud „H“, millele järgneb seose suuna märg. Lahtris on märgitud ka see, kas hüpotees leidis kinnitust ja sulgudes on toodud korrelatsioonanalüüsiga selgunud seose suund.

Nagu eelnevalt kirjeldatud ja ka tabelist 10 näha, siis peab paika vaid üks püstitatud hüpoteesidest – interneti kasutamine suhtlemiseks ei ole seoses sõpradega näost näkku suhtlemisega.

Autor arvab, et sellised tulemused võivad tingitud olla ka eestlaste interneti kasutamise harjumuste eripärast. Eestis on infotehnoloogia kõrgelt arenenud ning internet on muu-

detud väga kättesaadavaks. Suur osa inimestest, eriti just noortest, omab nutitelefone, mille abil on lihtne internetti kasutada. Tänapäeval ei ole harv vaatepilt, et sõpradega väljas või ka perega kodus olles kasutatakse lähedastega suhtlemise ajal nutitefoniga internetti. Seal loetakse näiteks e-kirju või suheldakse sotsiaalmeedia abil. Võib oletada, et just seetõttu ei ilmnenud erinevate interneti kasutamise viiside ja sõprade ning pere-liikmetega näost näkku suhtlemise vahel märkimisväärsed seoseid.

Üheks võimalikuks põhjuseks, miks interneti kasutamine ei mõjuta näost näkku suhtlust, võib tuua ka selle, et interneti kasutamine on muutunud igapäevaseks tegevuseks ning selle uudsuse puudumise tõttu ei tunne inimesed nii suurt huvi ja vajadust pidevalt internetti kasutada. Sellega võib ka põhjendada seda, miks varasemate uurimuste tulemused erinevad oluliselt käesolevas töös väljatoodutest.

Veel on oluline välja tuua see, et saadud tulemuste põhjal ei mõjuta interneti kasutamine lähedastega näost näkku suhtlemist ning seega ei ole põhjendatud arvamused interneti halvast mõjust inimestevahelistele suhetele. Pigem võib väita, et interneti kasutamine lisab uue võimaluse suhtlemiseks ning aitab kaasa lähedaste suhete säilitamisele, mitte ei takista neid.

Järgmiseks vaadeldakse tulemusi eraldi mees- ja naistudengite hulgas, esmalt keskendutakse meestele. Korrelatsioonanalüüsist võib meeste puhul välja tuua vaid ühe statistiliselt olulise, kuid nõrga seose, mis puudutab interneti kasutamise ja näost näkku suhtlemise vahelisi seoseid. Küsitletud meestudengite puhul on samasuunaline seos sõpradega näost näkku suhtlemise ja internetis meelelahutuse vahel. See võib nii olla, kuna internetti kasutavad mängimiseks enam mehed kui naised. Internetis on populaarsed mitmesugused rollimängud, kus on võimalik koos sõpradega mängida. Sõpradega internetis mängimine võib tekitada soovi nendega ka kokku saada, mistõttu on internetis meelelahutus meestudengite puhul positiivselt seotud sõpradega näost näkku suhtlemisega.

Interneti kasutamise harjumuste ja sõprade ning pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahelistest seostest naistudengite hulgas võib samuti välja tuua vaid ühe statistiliselt olulise nõrga seose. Naiste puhul on internetis suhtlemine erisuunalises seoses pereliikmetega näost näkku suhtlemisega. See tähendab, et vastanud naised, kes veedavad enam

aega internetis suheldes, suhtlevad vähem pereliikmetega näost näkku, või vastupidi. See tulemus vastab ka püstitatud hüpoteesile ning on kooskõlas varasemate empiiriliste tulemustega. Saadud seos on ka loogiline, kuna internetis suhtlemine jätab vähem vaba aega, mil võiks pereliikmetega näost näkku suhelda. Internetis suhtlemine hõlmab ka pereliikmetega suhtlemist ning võib ka olla, et internetis pereliikmetega suheldes ei tunne tudengid vajadust nendega täiendavalt kokku saada või ei ole neil lihtsalt seda võimalust ning seetõttu kannatab näost näkku suhtlemine pereliikmetega.

Nais- ja meestudengite hulgas rohkem interneti kasutamise harjumuste ja sõprade ning pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahelisi seoseid ei esinenud. Järgmisena vaadeldakse interneti kasutamise harjumuste ja lähedastega vahetu suhtlemise vahelisi seoseid erinevates vanusegruppides, alustades noorimatest vastajatest ning jätkates vanematega.

Kuni 20-aastaste vastanute hulgas ei saa interneti kasutamise harjumuste ja pereliikmetega ning sõpradega näost näkku suhtlemise vahel välja tuua ühtegi statistiliselt olulist seost, mis oleks ka piisavalt tugev, et seda tõlgendada saaks. Sama kehtib ka 21–25-aastaste ning enam kui 30-aastaste tudengite kohta – nende hulgas ei leidunud seoseid interneti kasutamise ja lähedastega näost näkku suhtlemise vahel.

26–29-aastaste tudengite puhul võib aga välja tuua samasuguse seose nagu vastanud naistegi puhul. Nende puhul kehtib erisuunaline seos internetis suhtlemise ja pereliikmetega näost näkku suhtlemise vahel. Võib oletada, et selles vanuses tudengid ei ela enam koos vanematega, vaid üksi või teiste elukaaslastega. Seetõttu võib kehtida see, et interneti vahendusel pereliikmetega suheldes ei tunne tudengid vajadust nendega ka kokku saada ning näost näkku suhtlemine väheneb internetti kasutades.

Autor pakub välja, et kui küsitlus oleks suunatud vaid ühele vanusegrupile, siis oleks tulemused võib-olla märgatavamad ning seoseid oleks võinud leida rohkem. Kuna erinevas vanuses inimeste internetikasutuse harjumused on väga erinevad, siis võikski moodustada valimi selliselt, et sinna kuulusid ühesuguste interneti kasutamise harjumustega inimesed ning võib eeldada, et ühevanustel inimestel on sarnasemad interneti kasutamise harjumused kui erinevas vanuses inimestel.

Samuti oleks võinud küsida selle kohta, millise seadmega internetti kasutatakse või ka otsesemalt, kas tudengid kasutavad internetti sõprade või pereliikmetega aega veetes. Nende tulemuste abil oleks saanud kinnitada või ümber lükata autori pakutud põhjenduse, et näitajate vahel ei esine märkimisväärsed seoseid, kuna tudengid kasutavad tihti internetti nutitelefonidega.

Seega kokkuvõtteks võib öelda, et erinevate interneti kasutamise harjumuste ja näost näkku suhtlemise vahel esines olulisi seoseid väga vähe. Nagu ka eelnevalt mainitud, siis võib põhjus olla selles, et interneti kasutamine on muutunud inimeste hulgas tavapäraseks ning ei tunta vajadust või soovi liigselt interneti kasutamisele aega kulutada. Samuti seavad ilmselt tudengid suhted lähedaste inimestega elus tähtsale kohale ning tavapärane interneti kasutamine ei mõjuta nendega näost näkku suhtlust.

KOKKUVÕTE

Sotsiaalkapitali on käsitletud juba sajanditagusest ajast alates, esmalt küll konkreetset terminit kasutamata. Ometigi on see nõnda kompleksne nähtus, et erinevad autorid ei ole päris üksmeelel, kuidas seda defineerida. Siiski on olemas üldine ettekujutus, mille põhjal mõistetakse sotsiaalkapitali all erinevaid norme ja väärtushinnanguid, mis muudavad koostöö lihtsamaks ning sotsiaälvõrgustikes tekkivat ja levivat usaldust. Sotsiaälvõrgustikke peetakse ka üheks olulisemaks sotsiaalkapitali osaks ning antud töös käsitleb autor just mitteformaalseid võrgustikke (eelkõige näost näkku suhtlemist lähedaste vahel).

Internetis võib populaarsemateks tegevusteks pidada e-posti kasutamist ning suhtlemist. Samas tegelevad inimesed ka näiteks informatsiooni otsimise, muusika kuulamise, mängimise, lihtsalt internetis „surfamise“ ja muu seesugusega. Sellest tulenevalt klassifitseeris autor interneti kasutamise eesmärgid järgnevalt: suhtlemine, meelelahutus ja töö/kooliga seotud tegevused ning informatsiooni otsimine.

Varasemate empiiriliste uurimuste põhjal on leitud, et interneti kasutamine omab näost näkku suhtlemisele pereliikmete ja sõpradega nii negatiivset kui positiivset mõju. Näitajate vaheline negatiivne mõju on välja tulnud just ajaliselt varem läbiviidud uuringute käigus, kuid hilisemate tööde põhjal võib järeldada, et interneti kasutamine siiski suurendab näost näkku suhtlust lähedastega.

Empiiriliste uurimustega on leitud ka, et internetis suhtlemine ei mõjuta näost näkku suhtlust sõpradega, kuid perega näost näkku suhtlemisele võib esineda negatiivset mõju. Seda on täheldatud just noorte hulgas, kes elavad vanematega koos ning kasutavad meelsamini internetti, kui suhtlevad pereliikmetega.

Interneti kasutamine meelelahutuseks omab nii sõprade kui ka pereliikmetega näost näkku suhtlemisele üheselt negatiivset mõju. See võib nii olla, kuna internetis kas mänge, muusikat kuulates või videosid vaadates ei teadvusta inimesed endale, kui palju aega neil internetis läheb ning teised tegevused, kaasaarvatud näost näkku suhtlemine lähedastega, võivad jääda tagaplaanile.

Töö/kooliga seotud tegevused ja info otsimine internetis omab sõpradega näost näkku suhtlemisele positiivset, kuid pereliikmetega näost näkku suhtlemisele negatiivset mõju. Seda võib jällegi põhjendada nii, et tegevusi internetis tehakse tavapäraselt kodus ning seetõttu kannatab näost näkku suhtlemine pereliikmetega.

Kui analüüsida erinevate interneti kasutamise viiside ja pereliikmete ning sõpradega näost näkku suhtluse vahelisi seoseid Eesti tudengite põhjal, selgusid eelnevalt kirjeldatule üldjoontes teistsugused tulemused. Tudengite hulgas läbiviidud küsitlusega selgus, et interneti kasutamine ja sõprade ning pereliikmetega näost näkku suhtlemine ei ole omavahel seoses.

Vastanud tudengite grupe eraldi analüüsides selgus, et meelelahutus internetis ja sõpradega näost näkku suhtlemine oli samasuunalises seoses meestudengite puhul. Internetis suhtlemine ja pereliikmetega näost näkku suhtlemine oli aga negatiivses seoses naiste ning 26–29-aastaste tudengite hulgas.

Seega üldjoontes ei esine küsitletud Eesti tudengite põhjal seoseid erinevate interneti kasutamise viiside ja lähedastega näost näkku suhtlemise vahel. Üheks võimalikuks põhjuseks võib välja tuua selle, et interneti kasutamine on muutunud igapäevaelu lahutamatuks osaks ning selle kättesaadavuse tõttu ei tunne inimesed suurt soovi ja vajadust pidevalt internetti kasutada. Tegemist võib olla ka Eesti tudengite, ja üleüldse eestlaste, eripäraga. Internet on laialdaselt kättesaadav ning paljudel tudengitel on nutiseadmed, mistõttu on võimalik lähedastega kokku saades ja suheldes samal ajal ka internetis viibida.

Küsitlusega saadud tulemuste põhjal võib järeldada, et pidev diskussioon interneti kahjulike mõjude kohta näost näkku suhtlemisele ja suhetele lähedastega ei ole põhjendatud. Pigem aitab see lähedaste suhete säilitamisele kaasa, kuna lisab uue võimaluse

suhtlemiseks. Et aga seda kindlalt väita saaks, on võimalik küsimustikku edasi arendada ning veelgi detailsemalt tudengite internetikasutuse ja näost näkku suhtluse kohta uurida. Samuti võiks tudengitelt küsida, millise seadmega nad internetti kasutavad või kas nad kasutavad internetti ka lähedastega koos viibides ja suheldes. Siis oleks võimalik teada saada, kas tegemist on tõesti eestlaste eripäraga, et interneti kasutamine ei mõjuta näost näkku suhtlemist lähedastega.

VIIDATUD ALLIKAD

1. About the European Social Survey. European Research Infrastructure Consortium. [<http://www.europeansocialsurvey.org/about/index.html>] 26.02.2014
2. **Amichai-Hamburger, Y., Hayat, Z.** The impact of the Internet on the social lives of users: A representative sample from 13 countries. – *Computers in Human Behavior*, 2011, Vol. 27, No. 1, pp. 585–589.
3. **Armstrong, L., Phillips, J. G., Saling, L. L.** Potential determinants of heavier internet usage. – *International Journal of Human Computer Studies*, 2000, Vol. 27, No. 4, pp. 537–550.
4. Arvuti ja koduse internetiühendusega leibkonnad tüübi järgi. Eesti Statistikaameti andmebaas. [http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=IT201&ti=ARVUTI+JA+KODUSE+INTERNETI%DCHENDUSEGA+LEIBKONNAD+T%DC%DCBI+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/08Leibkonnad/06Leibkonna_elamistingimused/01Infotehnoloogia_leibkonnas/&lang=2] 07.01.2014
5. **Blais, J. J., Craig, W. M., Pepler, D., Connolly, J.** Adolescents Online: The Importance of Internet Activity Choices to Salient Relationships. – *Journal of Youth and Adolescence*, 2008, Vol. 37, No. 5, pp. 522–536.
6. **Bourdieu, P.** The forms of capital. – *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Ed. J. Richardson. New York: Greenwood Press, 1986, pp. 241–258.
7. **Burt, R. S.** The Network Structure of Social Capital. – *Research in Organizational Behavior*, 2000, Vol. 22, pp. 345–423.

8. **Carroll, M. C., Stanfield, J. R.** Social Capital, Karl Polanyi, and American Social and Institutional Economics. – Journal of Economic Issues, 2003, Vol. 37, No. 2, pp. 397–404.
9. **Chang, J.** Online Shopping: Advantages over the Offline Alternative. [http://www.arraydev.com/commerce/jibc/0311-07.htm] 16.02.2014
10. **DeBell, M., Chapman, C.** Computer use and Internet use by Students in 2003. Statistical Analysis Report. – National Center for Educational Statistics. United States of America, 2006, 62 p. [http://nces.ed.gov/ipeds/data/ipedsdatacenter/pubsearch/ipeds2006/2006065.pdf] 04.02.2014
11. European Social Survey Source Questionnaire (Round 6, 2012/13). European Social Survey. [http://www.europeansocialsurvey.org/docs/round6/fieldwork/source/ESS6_source_main_questionnaire.pdf] 28.04.2014
12. **Fukuyama, F.** Social capital and the global economy. – Foreign Affairs, 1995, Vol. 74, No. 5, pp. 89–103.
13. Generations Online in 2009. Pew Internet Project Data Memo. – The Pew Internet & American Life Project. 2009, 9 p [http://www.pewinternet.org/~media/Files/D/ict/publications/hhmanual/2009/material/HHManual2009.pdf] 22.11.2013
14. **Grootaert, C., Narayan, D., Nyhan Jones, V., Woolcock, M.** Measuring Social Capital: An Integrated Questionnaire. – The International Bank for Reconstruction and Development, World Bank Working Paper, 2003, No. 18, 53 p.
15. **Gross, E. F.** Adolescent Internet use: What we expect, what teens report. – Appleid Developmental Psychology, 2004, Vol 25, pp. 633–649.
16. **Hanifan, L. J.** The Rural School Community Center. – Annals of the American Academy of Political and Social Science, 1916, Vol. 67, No. 9, pp. 130–138.
17. **Harper, R.** Social Capital: A Review of the Literature. Social Analysis and Reporting Division Office for National Statistics. United Kingdom, 2001, 45p.
18. **Hjöllund, L., Svendsen, G. T.** Social Capital: A Standard Method of Measurement. – University of Aarhus, Aarhus School of Business, Department of Economics, Working Paper Series, 2000, No. 9, 27 p.

19. **Howard, P.E.N., Rainie, L., Jones, S.** Days and Nights on the Internet. The Impact of a Diffusing Technology. – American Behavioral Scientist, 2001, Vol. 45, No. 3, pp. 383–404.
20. Individuals frequently using the Internet. Eurostat Database.
[<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00092&plugin=0>] 12.01.2014
21. Internet access and use in 2013. Eurostat news release 199/2013.
[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/4-18122013-BP/EN/4-18122013-BP-EN.PDF] 12.05.2014
22. **Ishii, K.** Internet Use in Japan: A Time Diary Method. – 1st International Conference of APIRA, August 2004, Hong Kong, 15p.
23. **Israel, B. A.** Social Networks and Social Support: Implications for Natural Helper and Community Level Interventions. – Health Education & Behavior, 1985, Vol. 12, No. 1, pp. 65–80.
24. **Kaasa, A.** Sotsiaalkapitali mõõtmise. – Sotsiaalkapital, majandusareng ja ühiskondlik vastutus. Toimetaja H. Kaldaru. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006, lk. 77–90.
25. **Kaasa, A., Parts, E.** Individual-Level Determinants of Social Capital in Europe: Differences between Country Groups. – Acta Sociologica, 2008, Vol. 51, No. 2, pp. 145–168.
26. Keskmise ajakasutus päevas põhitegevuse ja soo järgi. Eesti Statistikaameti andmebaas. [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=Ak011&ti=KESKMINE+AJAKASUTUS+P%C4EVAS+P%D5HITEGEVUSE+JA+SOO+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/01Ajakasutus/&lang=2>] 02.01.2014
27. **Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V., Crawford, A.** Internet Paradox Revisited. – Journal of Social Issues, 2002, Vol. 58, No. 1, pp. 49–74.
28. **Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., Scherlis, W.** Internet Paradox. A Social Technology That Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being? – The American Psychologist, 1998, Vol. 53, No. 9, pp. 1017–1031.

29. **Lee, S.J.** Online Communication and Adolescent Social Ties: Who benefits more from Internet use? – Journal of Computer-Mediated Communication, 2009, Vol. 14, No. 3, pp. 509–531.
30. **Lo, S-K., Wang, C-C., Fang, W.** Physical Interpersonal Relationships and Social Anxiety among Online Game Players. – CyberPsychology & Behavior, 2005, Vol. 8, No. 1, pp. 15–20.
31. **Madden, M.** America's Online Pursuits. The changing picture of who's online and what they do. – The Pew Internet & American Life Project. United States of America, 2003, 89 p.
32. Managing Internet Usage with Reliable Metrics. Wavecrest Computing. Manual for Measuring ICT Access and Use by Households and Individuals. International Telecommunication Union, 2009, 116 p.
[<https://www.wavecrest.net/editorial/include/reliableMetrics.pdf>]
33. **Milner, H. V.** The Global Spread of the Internet: The Role of International Diffusion Pressures in Technology Adoption. Columbia University, 2003, 44 p.
34. Naistudengite osatähtsus haridusastme järgi. Eesti Statistikaameti andmebaas.
[<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=HT305&ti=NAISTUDENGITE+OSAT%C4HTSUS+HARIDUSASTME+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/05Haridus/10Kergharidus/&lang=2>] 17.04.2014
35. **Neustadtl, A., Robinson, J.P.** Social Contact Differences Between Internet Users and Nonusers in the General Social Survey. – IT & Society, 2002, Vol. 1, No. 1, pp. 73–102.
36. **Nie, N. H.** Sociability, Interpersonal Relations, and the Internet: Reconciling Conflicting Findings. – American Behavioral Scientist, 2001, Vol. 45, No. 3, pp. 420–435.
37. Parents, Kids and the Internet Survey. The Pew Internet & American Life Project, 2001, 16 p. [http://www.pewinternet.org/files/old-media/Files/Questionnaire/Old/PIP_Teens_Questionnaire.pdf] 17.04.2014
38. **Parts, E.** Sotsiaalkapital, selle allikad ja seosed majanduskasvuga: Lääne-Euroopa riikide ning Kesk- ja Ida-Euroopa riikide võrdlus. TÜ rahanduse ja arvestuse instituut, 2009, 293 lk. (doktoritöö).

39. **Parts, E.** Sotsiaalkapitali elemendid ja allikad. – Sotsiaalkapital, majandusareng ja ühiskondlik vastutus. Toimetaja H. Kaldaru. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006b, lk 46–76.
40. **Parts, E.** Sotsiaalkapitali paradigma. – Sotsiaalkapital, majandusareng ja ühiskondlik vastutus. Toimetaja H. Kaldaru. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006a, lk. 14–45.
41. **Portes, A.** Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. – Annual Review of Sociology, 1998, pp. 1–24.
42. **Putnam, R. D.** Bowling Alone: America's Declining Social Capital. – Journal of Democracy, 1991, Vol. 6, No. 1, pp. 65–78.
43. **Putnam, R. D., Leonardi, R., Nonetti, R. Y.** Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton: Princeton University Press, 1993, 280 p.
44. **Rainie, L., Lenhart, A., Fox, S., Spooner, T., Horrigan, J.** Tracking online life: How women use the Internet to cultivate relationships with family and friends. – The Pew Internet & American Life Project, United States of America, 2000, 37 p.
[<http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2000/Report1.pdf.pdf>]
12.01.2014
45. **Rose, R.** What Does Social Capital Add to Individual Welfare? An Empirical Analysis of Russia. – The World Bank Social Capital Initiative Working Paper, 1999, No. 15.
46. **Shah, D. V., McLeod, J. M., Yoon, S-H.** Communication, Context, and Community. An Exploration of Print, Broadcast, and Internet Influences. – Communication Research, 2001, Vol. 28, No. 4, pp. 464–506.
47. **Stone, W., Hughes, J.** Social Capital: Empirical meaning and measurement validity. Australian Institute of Family Studies, Research Paper No. 27, 2002.
[<http://www.aifs.org.au/institute/pubs/rp27/#top>] 02.05.2014
48. **Thatcher, A., Goolam, S.** Development and Psychometric Properties of the Problematic Internet Use Questionnaire. – South African Journal of Psychology, 2005, Vol. 35, No. 4, pp. 793–809.

49. **Tjew, A., Malle, N.** Modeling a system to deliver electronic entertainment over a broadband connection. – The Electronic Library, 2004, Vol. 22, No. 1, pp. 23–31.
50. **Tyler, T. R.** Is the Internet Changing Social Life? It Seems the More Things Change, the More They Stay the Same. – Journal of Social Issues, 2002, Vol. 58, No. 1, pp. 195–205.
51. **Wickramasinghe, V., Weliwitiigoda, P.** Benefits gained from dimensions of social capital: a study of software developers in Sri Lanka. – Information Technology & People, 2011, Vol. 24, No. 4, pp. 393–413.
52. World Values Survey, wave 6 (2010–2012). World Values Survey.
[<http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>] 28.04.2014

LISAD

Lisa 1. Küsitlusankeet

Vanus:

- 20 ja noorem
- 21–25
- 26–29
- 30 ja vanem

Sugu:

- naine
- mees

Õppimiskoht:

- Tallinn
- Tartu
- Pärnu
- Narva
- Viljandi

Kui palju aega Sul läheb interneti kasutamisele päevas keskmiselt?

- üldse mitte
- kuni 0,5 tundi
- kuni 1 tund
- 1–2 tundi
- 2–3 tundi
- 3–4 tundi
- 4–5 tundi

Lisa 1 järg

- 5–6 tundi
- enam kui 6 tundi

Kui palju aega sul läheb internetis suhtlemisele (sotsiaalmeedia kasutamine; sõprade ja pereliikmetega suhtlemine jms) päevas keskmiselt?

- üldse mitte
- kuni 0,5 tundi
- kuni 1 tund
- 1–2 tundi
- 2–3 tundi
- 3–4 tundi
- 4–5 tundi
- 5–6 tundi
- enam kui 6 tundi

Kui palju aega Sul läheb internetis meelelahutusele (videote vaatamine; muusika kuulamine; mängimine jms) päevas keskmiselt?

- üldse mitte
- kuni 0,5 tundi
- kuni 1 tund
- 1–2 tundi
- 2–3 tundi
- 3–4 tundi
- 4–5 tundi
- 5–6 tundi
- enam kui 6 tundi

Kui palju aega Sul läheb internetis töö/kooliga seotud tegevustele ja informatsiooni otsimisele päevas keskmiselt?

- üldse mitte
- kuni 0,5 tundi

Lisa 1 järg

- kuni 1 tund
- 1–2 tundi
- 2–3 tundi
- 3–4 tundi
- 4–5 tundi
- 5–6 tundi
- enam kui 6 tundi

Kui palju on Sul lähedasi sõpru (kelle poole abi saamiseks pöörduda, isiklikke asju arutada jms)?

- ühtegi
- 1–2
- 3–4
- 5–6
- 7–8
- 9–10
- enam kui 10

Kui tihti suhtled lähedaste sõpradega näost näkku?

- igapäevaselt
- 3–5 korda nädalas
- 5–8 korda kuus
- 2–4 korda kuus
- 1 kord kuus
- harvemini kui 1 kord kuus
- üldse mitte

Kui tihti suhtled pereliikmetega näost näkku?

- igapäevaselt
- 3–5 korda nädalas
- 5–8 korda kuus
- 2–4 korda kuus

Lisa 1 järg

- 1 kord kuus
- harvemini kui 1 kord kuus
- üldse mitte

Kui tihti suhtled lähedaste sõpradega interneti vahendusel?

- igapäevaselt
- 3–5 korda nädalas
- 5–8 korda kuus
- 2–4 korda kuus
- 1 kord kuus
- harvemini kui 1 kord kuus
- üldse mitte

Kui tihti suhtled pereliikmetega interneti vahendusel?

- igapäevaselt
- 3–5 korda nädalas
- 5–8 korda kuus
- 2–4 korda kuus
- 1 kord kuus
- harvemini kui 1 kord kuus
- üldse mitte

SUMMARY

INTERNET USE AND INFORMAL NETWORKS

Katrin Kuus

The term “social capital” was more elaborately disserted in the year of 1990. Since then, the subject has become more specific and nowadays the scope is quite wide and there are many different definitions for the term. According to different authors, social capital consists of norms within the society and groups, different rules and mutual trust, institutions and networks, which help to achieve goals by working collectively. Networks are an important aspect of social capital. They are divided into informal and formal networks. Informal networks consist of close relationships, for example friends, family members and other close relatives. This bachelor’s study focuses on the informal networks of social capital.

People use the Internet frequently and it has become an important part of people’s everyday lives. The Internet is used for many different purposes, for example searching different information, communicating with friends and family, sending and receiving e-mail messages, watching videos, playing games etc. Internet use for this bachelor’s study is divided into three groups: communication (using social media, communicating with friends and family members), entertainment (watching videos, playing games etc.) and school/work related matters and searching for information. Using the Internet offers many possibilities and people nowadays spend a lot of time online in a day

As mentioned previously, informal networks consist of relationships between close people. One can communicate with close people face-to-face, using the telephone, via

the Internet etc. In this bachelor's study, by informal networks the author primarily means face-to-face communication among friends and family members.

Previous empirical studies on the matter show different results. So, it is important to examine how the use of Internet affects informal networks or in other words, face-to-face communication among friends and family members. Also, there is current discussion about the negative effects of the use of Internet on face-to-face communication.

The purpose of this research is to determine how face-to-face communication with friends and family members is affected by the different uses of the Internet among the university students in Estonia. To achieve this purpose, the author has set the following research tasks:

- to give a brief description of the essence of social capital, its different definitions, aspects and components;
- to describe informal networks;
- to outline the different possibilities of measuring informal networks;
- to define the use of the Internet for this bachelor's study and to explore the main purposes of using the Internet;
- to describe the possibilities of measuring the use of Internet;
- to give an overview of the previous empirical studies describing the effect of Internet use on informal networks;
- to compile and carry out a survey among the students of Tartu University, Tallinn University and Tallinn University of Technology;
- to conduct an analysis to evaluate the correlations between different uses of the Internet and informal networks;
- to create a systematised overview of the correlations between the different indicators of informal networks and the use of Internet.

This bachelor's study consists of two chapters. In the first chapter the essential nature of social capital, the components and definitions of social capital are described. The author also describes informal networks and ways how they can be measured. In addition to this, the author identifies the main reasons why people use the Internet and how it can be measured. Previous empirical studies of the matter are also discussed. In the second

chapter the author describes the results of the conducted survey and correlations between the different uses of Internet and informal networks.

Previous empirical studies show that Internet use in general affects face-to-face communication with friends and family members positively. This means that when people use the Internet, their face-to-face communication with close people is enhanced. In this bachelor's study, this was not found. This can be explained by the fact that students who participated in the survey, value their close relationships and communicate with them face-to-face as much as possible. So, that the use of Internet doesn't affect or replace face-to-face communication with friends and family members.

Regarding previous studies, using the Internet for communication has a positive effect on face-to-face communication with friends, but a negative effect on face-to-face communication with family members. This also doesn't apply for the results found in this bachelor's study, because correlations between using the Internet for communication and face-to-face communication with family members and friends do not exist.

Using the Internet for entertainment purposes has a negative effect on face-to-face communication with both friends and family members based on previous empirical studies. In this case, correlations between using the Internet for entertainment and face-to-face communication with friends and family were not found. This may be caused by the fact that Estonian students use the Internet for entertainment so little that it does not affect their face-to-face communication with close people.

Previous studies have also found that using the Internet for school or work related matters and searching for information has a positive effect on face-to-face communication with friends, but a negative effect on face-to-face communication with family members. Again, this was not found in this study and no correlations between these indicators exist.

In general, no significant correlations between using the Internet and face-to-face communication with friends and family members occur among the university students in Estonia. This can be explained by the fact that Internet use has become a part of people's daily lives, it is widely available and people don't feel the need or urge to use

it constantly. Also, it can be a phenomenon among Estonians: people use the Internet on their smart devices meanwhile communicating face-to-face with their friends and family members.

To further develop this research paper, it could be possible to add some questions to the survey to get even more accurate results concerning students' Internet use and communication with friends and family. Some questions about the device used to access the Internet would also be useful, because with those results it can be concluded whether it is a phenomena of the Estonian people. All in all, the results show that there should not be a concern about the effects of Internet use on face-to-face communication.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katrin Kuus

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Interneti kasutamine ja mitteformaalsed võrgustikud“, mille juhendaja on Anneli Kaasa
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **27.05.2014**